

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้าบ้านงาแมง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่” ผู้ศึกษาได้นำเสนอผลการศึกษาประกอบไปด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

4.1 บริบทชุมชนของพื้นที่ศึกษา

4.2 ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชน

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

4.1 บริบทชุมชนของพื้นที่ศึกษา

4.1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

หมู่บ้าน “งาแมง” เดิมทีเป็นชุมชนหมู่บ้านเดียวกันกับหมู่บ้านจิวเฒ่า (หมู่ที่ 8 ในปัจจุบัน) และได้ทำการแยกออกมาเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่ง (หมู่ที่ 3 ในปัจจุบัน) บ้านงาแมงในอดีตมีชื่อเรียกขานว่า “บ้านต้นมะแปม” ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของวัดงาแมงในปัจจุบัน ในสมัยต่อมาได้มีช่างงาแมงเพศผู้ชื่อคนหนึ่งได้เดินทางหลงป่ามายังหมู่บ้านแห่งนี้และได้มาตายอยู่ ณ บริเวณใต้ต้นมะแปม จึงได้พากันเรียกชื่อหมู่บ้านว่า บ้านงาแมง ซึ่งคำว่า “งาแมง” นั้นผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากอาการของช้างที่มีงาฟู (เหมือนกับอาการของคนพินทุและอัสเสบ ซึ่งคนเหนือจะเรียกพื้นที่ผุว่า “เขี้ยวเป็นแมง” ซึ่งอาการดังกล่าวชาวบ้านเข้าใจว่ามีแมง (แมลง) เข้าไปซ่อนไหนทำให้ฟันผุนั่นเอง) ชาวบ้านจึงเรียกช่างเขี้ยวที่ตายว่า ช่างผู้งาแมง แล้วนำชื่อนี้มาตั้งเป็นชื่อของหมู่บ้าน ในสมัยแรกๆ นั้นบางคนก็เรียกว่าบ้าน “นาแมง” ก็มี แต่ต่อมาก็ได้มีการเปลี่ยนชื่อเรียกมาเป็นบ้านงาแมงจนถึงปัจจุบัน

ส่วนชื่อหมู่บ้านงาแมงอีกสำนวนหนึ่งนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากการสังเกตสภาพระบบนิเวศชุมชนที่มีแมลงอยู่เยอะเยาะมากมาย โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่นาของหมู่บ้านซึ่งมีสภาพทำเลที่ตั้งติดอยู่กับลำห้วยแม่สาบและรอบล้อมด้วยภูเขาและป่าไม้ จึงทำให้บริเวณที่นาของชาวบ้านอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแมลงชนิดต่างๆ ดังปรากฏอยู่ในหนังสือประวัติวัดหัวราชอาณาจักร

เล่มที่ 9 (2533) ที่ได้กล่าวถึงประวัติวัดดงาแมงตอนหนึ่งว่า “...วัดดงาแมง สร้างเมื่อ พ.ศ.2369 เดิมที่ชื่อวัดไต้งนาแมง มีคฤหบดีชื่อพ่อเผ่าหนานมันละ ต้นตระกูลบุญมาลา ...” ซึ่งข้อสังเกตจากประวัติของวัดดงาแมงดังกล่าว จึงแสดงให้เห็นถึงสภาพที่มาของชื่อชุมชนที่น่าจะมาจาก การสังเกตเห็นถึงสภาพระบบนิเวศชุมชนที่มีสัตว์และแมลงอาศัยอยู่อย่างมากมาย จึงทำให้ชาวบ้านเรียกชื่อตามสิ่งที่พบเห็นหรือสังเกตได้จากระบบธรรมชาติ จนกลายเป็นความทรงจำร่วมกันในการเรียกขานสืบต่อกันมา (คำว่า “ไต้งนาแมง” เป็นการตั้งชื่อสังเกตของผู้ศึกษาในการวิเคราะห์ชื่อที่ มาของรากศัพท์ที่ชุมชนใช้เรียกขานกันอยู่ บนพื้นฐานการสังเกตจากสภาพสิ่งแวดล้อม และพื้นที่ ทำกินของชาวบ้าน อีกมิติหนึ่งก็คือการวิเคราะห์ถอดรหัสรากศัพท์ภาษาพื้นบ้าน จากคำว่า “ไต้งนาแมง” ที่ผู้ศึกษาเข้าใจน่าจะหมายถึง “ทุ่งนาแมง” (บริเวณทุ่งนาที่มีแมลงอยู่มากมาย) ทั้งนี้ คนเมืองล้านนาในอดีตทั่วไปจะนิยมเรียก “ทุ่งนา” ว่า “ไต้ง” “ไต้งนา” หรือ “นา” บ้าง แต่จะไม่นิยม เรียกว่าทุ่ง ดังเช่นกลุ่มคนทางภาคกลาง อีกแห่งหนึ่งอาจจะเป็นการผิดเพี้ยนของภาษาที่ต้องมีพัฒนาการ ไปตามยุคสมัยจนกลายเป็นความเคยชิน ทั้งนี้ชุมชนมีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกระแสหลักอยู่ที่ข้าง เขือกหนึ่งที่มาเสียชีวิตที่นี่ ดังนั้นคำว่า “ไต้งนาแมง” อาจมีที่มาจากคำว่า “ไต้งนาแมง” ที่หมายถึง ข้างเขือกที่มีงาไต้งเป็นวงโค้งมาตายที่นี่ แล้วจึงพากันเรียกชื่อตามบุคลิกลักษณะของข้างที่ชาวบ้าน สังเกตเอาจากลักษณะงาที่ยาวไต้งของข้าง แล้วจึงนำมาเรียกเป็นชื่อของชุมชน เป็นต้น)

4.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

หมู่บ้านงาแมงตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ หมู่บ้านงาแมงมีลักษณะเป็นพื้นที่สูง และมีพื้นที่ราบระหว่างหุบเขาเพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย และใช้ทำการเกษตร โดยมีห้วยน้ำแม่สาบ และห้วยน้ำแม่แะไหลมาบรรจบกันเป็นห้วยน้ำแม่สาบและไหลผ่านหมู่บ้าน และมีเขตอนุรักษ์ป่าของหมู่บ้าน สภาพป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ผลัดใบ เช่น ป่าเต็งรัง และมีป่าสนเล็กน้อยที่เหมาะสมต่อการพึ่งพาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดิน - น้ำ - ป่า ในระบบนิเวศชุมชนของชาวบ้านในด้านต่างๆ หมู่บ้านงาแมงมีที่ดินทำกินทั้งหมด 198.68 ไร่ (นับเฉพาะที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ น.ส.3 ก. อย่างถูกต้องเท่านั้น) แบ่งเป็นพื้นที่ตั้งบ้านเรือน พื้นที่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และพื้นที่ป่าไม้ที่ชาวบ้านได้อาศัยพึ่งพาการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ

4.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

หมู่บ้านงาแมงตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณพื้นที่ป่าและมีภูเขาล้อมรอบหมู่บ้าน มีบริเวณพื้นที่ป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ เป็นแหล่งทรัพยากรท้องถิ่นที่ผู้คนได้อาศัยพึ่งพาการใช้ประโยชน์

ในการดำรงชีวิต รวมทั้งมีพันธุ์พืชชนิดต่างๆ ที่ใช้ในการประกอบอาหาร ใช้ทำสมุนไพร ฯลฯ ขึ้นอยู่ตามริมสองฝั่งลำน้ำและตามหัวไร่ปลายนา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่วงฤดูกาล ในฤดูฝนจะมีฝนตกชุกและจะเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงเดือนตุลาคมของทุกปี ฤดูหนาวเริ่มประมาณเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ เป็นช่วงแห่งฤดูกาลเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร ในช่วงปลายเดือนธันวาคมถึงปลายเดือนมกราคม อากาศช่วงนี้จะหนาวจัด โดยมีอุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 4 องศา และเริ่มคลายหนาวประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ ฤดูร้อนจะเริ่มประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ในช่วงเดือนเมษายนอากาศจะร้อนมากที่สุด และในช่วงนี้จะเป็นช่วงที่มีไฟป่าเกิดขึ้นส่งผลให้เกิดมีกลุ่มควันปกคลุมหมู่บ้านเป็นประจำทุกๆ ปี

4.1.4 อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่บ้านจิวเฒ่า
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่บ้านกองขากน้อย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	หมู่บ้านกองขากหลวง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่บ้านอมลอง

4.1.5 การคมนาคม

เส้นทางคมนาคมภายในหมู่บ้าน คือ ถนน ซึ่งเริ่มแรกเป็นถนนดินธรรมดาที่ชาวบ้านร่วมมือกันสร้างขึ้น ต่อมาทางหมู่บ้านและตำบลแม่สาบได้รับงบประมาณเงินผันจากราชการสมัยหม่อมราชวงศ์ศึกฤทธิ์ ปราโมทย์ เป็นนายกรัฐมนตรื มาทำถนนลูกรังทั่วตำบล โดยใช้งบงานคนมาเป็นผู้ช่วยเหลือกันสร้างถนนขึ้นมา โดยจะทำการจ้างแรงงานเป็นกิโลเมตรๆ ละ 500 บาท ถ้าเป็นหนทางที่ลำบาก กิโลเมตรละ 1,000 บาท และถ้าลำบากมากขึ้น จะจ้างกิโลเมตรละ 3,000 - 4,000 บาท ซึ่งในการสร้างถนนในช่วงเวลาต่อมาได้เริ่มสร้างจากหมู่บ้านงาแมงไปยังหมู่บ้านแม่สาบก่อน โดยมีนายอำเภอในขณะนั้น คือ นายอมร อนันตชัย เป็นผู้บุกเบิก

4.1.6 การมีส่วนร่วมของชุมชน

ชาวบ้านงาแมงมีความสามัคคีกันเป็นอย่างดี โดยเฉพาะหากเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการบำรุง รักษาผลประโยชน์ภายในชุมชนที่ทุกคนมีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย โดยมีผู้นำชุมชนคือ พ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้าน) ซึ่งปัจจุบันพ่อหลวงชุมชนงาแมง คือ นายอินรัตน์ อุทธาปา จะทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งข่าว ประชุม คนกลางในการแก้ปัญหาหรือขอความร่วมมือในด้านต่างๆ ซึ่งหมู่บ้านงาแมงจะจัดการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีผู้นำหรือตัวแทนของทุกครัวเรือนมาร่วมประชุมใน

เรื่องปัญหา ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ หรือแม้กระทั่งการแจ้งข่าวเรื่องการร่วมทำกิจกรรมกับภาครัฐ เช่น การทำแนวกันไฟ การร่วมอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่าและการช่วยดับไฟป่า เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนยังมีศูนย์กลางการร่วมกิจกรรมต่างๆ ในบริเวณวัดงาแมง ซึ่งมีเจ้าอาวาสคือ พระครูสุวัฒน์ วรรณม เช่น โครงการสานฝันหมู่บ้านเด็กงาแมง ซึ่งเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับเยาวชน เป็นต้น

4.1.7 ทรัพยากรป่าไม้กับชุมชน

บริเวณที่ตั้งของชุมชนบ้านงาแมงก็มีลักษณะที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขา โดยมีภูเขาเป็นแนวปราการอยู่เบื้องหลัง และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ และมีลำน้ำแม่สาบไหลผ่านกลางหมู่บ้านไปสู่พื้นที่ทำการเพาะปลูกในที่ราบลุ่ม ชุมชนแห่งนี้จึงมีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนดำรงอยู่มาได้จนถึงปัจจุบัน

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้นั้น แต่เดิมนั้นชาวบ้านงาแมงหลงถือว่า “ป่า” เป็น “สมบัติร่วม” หรือ “ป่าหน้าหมู่บ้าน” ของชุมชนที่ทุกคนมีสิทธิเป็นเจ้าของป่าและใช้ทรัพยากรจากป่าร่วมกันได้ ป่าจึงเป็นทรัพย์ร่วมของชุมชนที่ทุกคนมี “สิทธิใช้ร่วม” และมีหน้าที่ร่วมกันในการดูแลรักษา แต่ไม่สามารถมีสิทธิในการครอบครองเป็นเจ้าของได้ เนื่องจากเป็นป่าที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านที่เชื่อมโยงถึงระบบความสัมพันธ์ทางสังคมมาอย่างยาวนาน ซึ่งสามารถพูดได้อีกอย่างว่าป่าของชาวบ้านนั้นเป็นป่าทาง “วัฒนธรรม” ด้วยนั่นเอง พื้นที่ป่าไม้จึงเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านทั้งในทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากเป็นแหล่งปัจจัยสี่ที่สำคัญที่ชาวบ้านในชุมชนได้พึ่งพาอาศัยในการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ทั้งในด้านการใช้ไม้ในการสร้างบ้าน ใช้ทำไม้ฟืน แหล่งอาหารจากป่า แหล่งสมุนไพร และเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนในการเลี้ยงผีขุนน้ำ ซึ่งพื้นที่ป่าไม้ดังกล่าวยังเป็นแหล่งต้นน้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้านอีกด้วย พื้นที่ป่าไม้ของชุมชนจึงเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญที่ชาวบ้านได้พึ่งพาใช้สอยมาตั้งแต่อดีต

ป่าในความหมายของชาวงาแมงจึงมีความหลากหลาย และมีความหมายมากกว่าเป็นแหล่งปัจจัยสี่ ทั้งนี้เนื่องจากป่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทั้งในด้านการใช้ประโยชน์จากไม้ การพักผ่อน การหาของป่า ฯลฯ ล้วนเป็นสิ่งที่ชุมชนถือว่าป่ามีบุญคุณกับคน ป่าในความหมายของชาวบ้านงาแมงจึงคล้ายคลึงกับป่าในความหมายของชาวล้านนาทั่วไปคือ “...คำว่า ”ป่า” ในความหมายของชาวบ้านมิใช่หมายถึงเพียงต้นไม้เท่านั้น แต่ป่ามีความหมายรวมถึงวัฒนธรรมความเชื่อของชาวบ้านต่อสิ่งที่เขาได้รับจากป่าหรือธรรมชาติ ชาวบ้านเชื่อว่าป่ามีสิ่งเหนือธรรมชาติที่คุ้มครองรักษาป่าและทรัพยากรในป่า เช่น “ผีป่า” “ผีห้วย” “ผีขุนน้ำ” ....ต้องจัดพิธีเช่นไหว้ผีหรือ “อารักษ์” ที่รักษาทรัพยากรธรรมชาติในป่าทุกปี ....ในอีกความหมายหนึ่ง

“ป่า” เป็นแหล่งรวมของต้นไม้ต่างชั้นต่างอายุ ต่างพันธุ์ ในป่ามีต้นไม้หลากหลายชนิด ชาวบ้านใช้ป่าเป็นแหล่งหาวัสดุเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันและใช้เป็นยาสมุนไพรด้วย ...ในคัมภีร์ใบลานแบ่งป่าออกเป็นหลายประเภท ได้แก่ ป่าที่ผู้ปกครองหรือเจ้าเมืองกำหนด เป็นป่าของรัฐเรียกว่า “ป่ายาง” นอกจากนี้ยังมีป่าแพะ ป่าดง สำหรับป่าที่มีที่มีพันธุ์ไม้ชนิดเดียว ขึ้นเองตามธรรมชาติเกือบทั้งป่านั้น ชาวบ้านและเอกสารโบราณเรียกป่าเหล่านั้นตามชื่อพันธุ์ไม้ในป่า เช่น ป่าไผ่ ป่าเหมียง (ต้นชาป่า) ป่าสักป่าเหียง (ไม้เหียง) ป่าแดง (ไม้แดง) ป่าตึง (ไม้พลวง) เป็นต้น ฯลฯ ส่วนป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ไหลผ่านหมู่บ้านชาวบ้านเรียกว่า “ป่าต้นน้ำ” หรือ “ป่าขุนน้ำ” และป่าที่มีน้ำซึมซับและไหลออกมาจากพื้นดินเรียกว่า “ป่าน้ำซับ” ฯลฯ ...ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับการจัดการป่าและการใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างยั่งยืน.... ” (อ้างใน กฤษติ์ สุันตา, 2548)

จากการสังเกตผู้ศึกษาพบว่า ป่าของชาวบ้านงาแมงสามารถแบ่งออกได้หลายประเภท และมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันไปตามชื่อเรียกซึ่งสามารถจำแนกประเภทป่าของชาวบ้านงาแมงได้ดังนี้คือ 1) ป่าต้นน้ำลำธาร หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ป่าหัวน้ำ ป่าขุนน้ำ ป่าดง เป็นแหล่งต้นน้ำหรือน้ำซับ อันเป็นต้นกำเนิดของลำห้วยแม่สาบ แม่น้ำที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ ป่าในลักษณะนี้ชุมชนจะมีกฎเกณฑ์รักษาที่เคร่งครัด คือ ห้ามมีการตัดฟันไม้เด็ดขาด แต่สามารถใช้ไม้ล้มหมอนนอนไพร เลี้ยงสัตว์ เก็บหาอาหาร และสมุนไพรได้ 2) ป่าใช้สอย หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าป่าแพะ ป่าสาธารณะ ป่าหน้าหมู่บ้าน จะเป็นป่าที่อยู่ใกล้กับชุมชน มีการกำหนดกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์ในขอบเขตที่ไม่ทำลาย และใช้ประโยชน์เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เช่น ใช้ไม้สร้างบ้านกรณีแยกครอบครัวใหม่ สร้างได้หลังเดียวตลอดชีวิต การสร้างของส่วนรวม เช่น วัด โรงเรียน ศาลา สะพานไม้ไผ่ ไม้ตีฝาย ซ่อมแซมฝาย ไม้ทำคอกหมู ไก่ วัวควาย การเก็บใบตอง เก็บเห็ด เก็บหน่อไม้ 3) ป่าประเพณี อันเป็นป่าที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชน จะมีการกำหนดกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด ห้ามมีการตัดฟันไม้ แต่เก็บเศษไม้ หาอาหาร หาสมุนไพร เป็นต้น

4.1.8 เศรษฐกิจในชุมชน

ชุมชนบ้านงาแมง มีอาชีพทำการเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งการเก็บผลผลิตจากป่าตามฤดูกาลมาขาย ซึ่งในอดีตหลังจากเสร็จสิ้นจากฤดูกาลทำนา ในช่วงฤดูแล้งชาวบ้านจะพากันเข้าป่าเพื่อล่าสัตว์ เผาถ่าน และทำการเลื่อยไม้ เนื่องจากบริเวณด้านทิศเหนือของหมู่บ้านเป็นป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณ จึงอุดมสมบูรณ์ไปด้วย

ไม้ยืนต้นชนิดต่างๆ ชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงประกอบอาชีพเสริมด้วยการเผาถ่านและเลื่อยไม้ขาย (ทั้งชนิดไม้แปรรูปและชนิดไม้พื้น) ส่วนทางด้านทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตก เป็นพื้นที่ทำนาและมีลำน้ำแม่สาบไหลผ่านตลอดทั้งปี สองริมฝั่งลำน้ำจึงเป็นแหล่งหาอาหารและสมุนไพรพื้นบ้าน ที่ชาวบ้านได้อาศัยพึ่งพาใช้ประโยชน์มาตั้งแต่อดีต การทำนาในปัจจุบันจะทำปีละหน โดยทำนาปีในช่วงฤดูฝน และปลูกพืชชนิดอื่นสลับในช่วงฤดูแล้ง การเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร และการเลี้ยงสัตว์ช่วยสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านในชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนมากจะมีการสร้างรายได้ด้วยการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เช่น 1) การปลูกพืชผลทางการเกษตร จะทำเพาะปลูกหลังจากทำการเก็บเกี่ยวข้าวในไร่นาจนหมดสิ้น โดยชาวบ้านจะเลือกปลูกพืชเองตามที่ดิน และมีความต้องการทางการตลาด ซึ่งพืชที่ชาวบ้านนิยมปลูกกันทั่วไปได้แก่ กระเทียม หอมแดง ถั่วเหลือง ฯลฯ พืชผลทางการเกษตรดังกล่าวจะมีพ่อค้ามารับซื้อไปขายต่อที่ตลาดในตัวเมืองเชียงใหม่ บางส่วนเกษตรกรจะมีพ่อค้าประจำมารับไปขายอีกทอดหนึ่ง 2) การเลี้ยงสัตว์ เป็นอาชีพเสริมอีกอย่างหนึ่งที่ทำรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งลักษณะการเลี้ยงยังเป็นไปแบบดั้งเดิม คือการเลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นการเลี้ยงแบบออมสิน หมายความว่า ชาวบ้านไม่ได้ทำการเพาะขยายพันธุ์อย่างจริงจัง หรือมีการรวมกลุ่มในการจัดเลี้ยงอย่างเป็นระบบ แต่ชาวบ้านถือว่าเป็นทรัพย์สินที่รอคอยการออกงายเมื่อมีปริมาณเพิ่มขึ้น และจะขายก็ต่อเมื่อมีความต้องการใช้เงินเท่านั้น การเลี้ยงสัตว์ที่ชาวบ้านนิยมกัน ได้แก่ โค กระบือ สุกร ไก่ เป็นต้น การเลี้ยงสัตว์นอกจากจะเป็นอาชีพเสริมแล้ว ส่วนหนึ่งยังเลี้ยงไว้ใช้งาน และการประกอบพิธีกรรมด้วย 3) การเก็บของป่ามาขาย ชาวบ้านงาแมงเมื่อว่างจากการทำการเกษตรกรรม ก็จะเข้าไปหาของป่าและล่าสัตว์เพื่อนำมาทำเป็นอาหารและขายบ้าง เป็นการหารายได้เสริมในแต่ละช่วงฤดูกาล และเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นไปพร้อมๆ กัน ผลผลิตจากป่าที่ชาวบ้านเก็บมาขาย ได้แก่ ผักหวานป่า หน่อไม้ เห็ดชนิดต่างๆ ไข่มุกจั่น หนอนรดด่วน ไข่มดแดง ฯลฯ เป็นต้น

และจากการศึกษาข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาบในปีพุทธศักราช

2547 ทำให้ทราบถึงการประเมินรายได้ประชากรต่อครอบครัว ต่อปี โดยเฉลี่ย ครอบครัวละ 20,000 บาท (ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาบ, 2547)

4.1.9 พิธีกรรมที่สำคัญในชุมชน

จากการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชนเกี่ยวกับพิธีกรรมของชุมชนบ้านป่างาแมง นั้น ไม่สามารถจำแนกให้ครบถ้วนตามปฏิทินพื้นบ้านล้านนาแบบประเพณีทางพุทธศาสนาได้

ทั้งนี้เนื่องจากความเป็นพิธีกรรมมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการประกอบประเพณีทางพุทธศาสนาและมีความหลากหลายในแง่ของความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมนั้นๆ พิธีกรรมจึงอาจเป็นเรื่องในระดับครอบครัว เครือญาติ จนถึงระดับชุมชน แตกต่างจากประเพณีที่จะต้องเป็นเรื่องของชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ พื้นฐานความเชื่อด้านการประกอบพิธีกรรมในชุมชนบ้านงาแมง ด้านหนึ่งมีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องผี และขยาย (หลอมรวม) ไปสู่ความเชื่อด้านศีลธรรมทางพุทธศาสนา บางพิธีกรรมก็มีการผสมผสานกันระหว่างผีกับพุทธ ซึ่งในการประกอบกิจกรรมดังกล่าวชาวบ้านไม่ได้รู้สึกว่าเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกันหากแต่คือการประสานกลมกลืนกันให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น (พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน) ได้อย่างแยบยล ตามคติความเชื่อที่ว่า “บ้านเดียวกันนับถือผีเดียวกัน ไหว้พระเจ้าองค์เดียวกัน ต่างล้วนเป็นที่เป็นที่นอองกัน” พิธีกรรมจึงเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยมีพิธีกรรมที่สำคัญของชุมชนดังต่อไปนี้

1. พิธีกรรมสืบชาติบ้าน – สงเคราะห์บ้าน เป็นพิธีกรรมที่แฝงอยู่ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ (ปีใหม่เมือง) ที่ชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมร่วมกันที่บริเวณหอผีเสื้อบ้าน ด้วยการปั้นตัวเป็ง (สัตว์ประจำปีเกิด) เพื่อร่วมพิธีสะเดาะเคราะห์ครั้งใหญ่ ในการประกอบพิธีกรรมจะมีทั้งพิธีกรรมฝ่ายพุทธ และพิธีกรรมฝ่ายผีประสานร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชุมชน
2. พิธีกรรมเลี้ยงผีเสื้อบ้าน ในหมู่บ้านงาแมงจะมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านคือ เสือบ้านซึ่งนับได้ว่าเป็นสถานที่ๆ ชาวบ้านให้ความเคารพและเป็นจุดศูนย์รวมของหมู่บ้านที่นอกเหนือไปจากวัดงาแมง ซึ่งเป็นเรื่องที่ชาวบ้านได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยจะทำการเลี้ยงในเดือน 9 แรม 9 ค่ำ เหนือ (เดือนพฤษภาคม) การเลี้ยงผีเสื้อบ้านในเดือนนี้ถือว่ามีสำคัญมากที่สุดในการเลี้ยงผีในรอบปี เพราะชาวบ้านจะมาร่วมงานกันทุกหลังคาเรือน ในการประกอบพิธีกรรมจะมีการลงเจ้า (ม้าขี่) เพื่อทำนายทายทักถึงความเป็นไปของชุมชน มีการล้หมูเพื่อเลี้ยงผีเสื้อบ้าน ในวันนี้จะมีการบอกกล่าวกับผีเพื่อขอให้น้ำพำน้ำฝนและพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ เป็นการรวมกลุ่มทางสังคมครั้งใหญ่ก่อนที่จะต้องแยกย้ายกันไปจัดเตรียมการเพาะปลูกในพื้นที่ของแต่ละครอบครัว และในเดือนนี้ชาวบ้านยังมีการเลี้ยงผีฝ่ายและผีขุนน้ำด้วย โดยจะแยกประกอบพิธีกรรมต่างหากจากการเลี้ยงผีเสื้อบ้าน ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าฤดูกาลเพาะปลูกได้เวียนมาถึงแล้วนั่นเอง
3. การเลี้ยงผีปู่ย่า เป็นพิธีกรรมในระบบเครือญาติฝ่ายหญิงที่ชุมชนชาวบ้านงาแมงยังปฏิบัติสืบต่อกันมา ทั้งนี้เพื่อรักษาความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติเอาไว้ ชาวบ้านจะนิยมเลี้ยงกันในเดือน 9 เหนือ ส่วนจะวันไหนนั้นก็แล้วแต่การยึดถือของสายผีนั้นๆ การเลี้ยงผีปู่ย่า

เป็นการควบคุมพฤติกรรมฝ่ายหญิงมิให้ออกนอกกลุ่มนอกทางครรลองจารีตประเพณี เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางฝ่ายหญิงที่ผู้ชายจะเข้าไปก้าวก่ายหรือยุ่งเกี่ยวในพิธีกรรมไม่ได้ การเลี้ยงผีปู่ย่าจะนิยมใช้ไก่คนละตัวแล้วนำไปสู่เรือนค้ำผี เพื่อใช้เป็นเครื่องเซ่นบูชาผีปู่ย้าวร่วมกัน หากมีญาติฝ่ายหญิงคนใดจะแต่งงานแยกเรือนจะต้องมีการมาบอกกล่าวใส่ผีที่บ้านค้ำผีด้วย มิเช่นนั้นผีจะไม่พอใจและจะลงโทษให้เกิดความเจ็บป่วยไม่สบายได้ ผีปู่ย่าจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งการควบคุมพฤติกรรมของฝ่ายหญิงให้ตั้งอยู่บนบรรทัดฐานจารีตนิยมของชุมชนนั่นเอง

4. พิธีกรรมการเลี้ยงผีเจ้าที่ – ผีหอผีเรือน เป็นพิธีกรรมในระดับครอบครัวที่ชาวบ้านจะเลี้ยงขอขอบคุณบูชาผีที่คอยปกป้องรักษาเขตแดนและบ้านเรือนให้อยู่เย็นเป็นสุข การเลี้ยงผีเจ้าที่และผีเรือนไม่มีการกำหนดวันเวลาที่ชัดเจน แต่ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้อยู่อาศัยที่จะกำหนดวันเลี้ยงเอง โดยจะเลือกเอาผู้ที่มีความอาวุโสในตระกูลนั้นๆ เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมแต่ละตระกูล ซึ่งการเลี้ยงผีเรือนถือว่าเป็นการเลี้ยงผีบรรพบุรุษอย่างหนึ่ง โดยจะใช้ไข่ไก่หรือไก่ในการเซ่นสรวงบูชา และถ้าครบ 3 ปี ก็จะทำการบูชาไหว้พลีด้วยหมูเป็นส่วนใหญ่

ประเพณีและพิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงระบบความเชื่อของชาวบ้านงาแมงที่มีต่อการยอมรับในระบบคุณค่าบางอย่างร่วมกัน ทั้งในระดับครอบครัว เครือญาติและระดับชุมชนที่พัฒนาจนกลายเป็นระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนที่เกื้อหนุนกันผ่านประเพณีทางพุทธศาสนาและการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผี สิ่งเหล่านี้จึงเป็นกลไกสำคัญที่คอยควบคุมและขับเคลื่อนชุมชนให้ตั้งอยู่ในกรอบบรรทัดฐานเดียวกัน ในการปฏิสัมพันธ์กับคนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกับสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันมิให้เกิดการละเมิดหรือการเอาวัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน เป็นการประกาศความชอบธรรมต่อชุมชนให้หันมาตระหนักถึงคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ร่วมกันและเกี่ยวพันเชื่อมโยงไปถึงการรักษาระบบนิเวศชุมชนด้วย (กฤษติ์ สุนันตา, 2548)

4.1.10 ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน

1) ระบบเครือญาติ

ชาวบ้านงาแมงมีระบบความสัมพันธ์ด้านเครือญาติมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มผู้นำชุมชนดั้งเดิมของชุมชนที่เข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานเป็นกลุ่มแรกๆ นั้น เดิมทีนั้นเริ่มจากกลุ่มคนที่ย้ายมาจากบ้านแม่สาบและบ้านแม่ชาน ส่วนใหญ่จะมาจากบ้านแม่สาบซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวลื้อที่มีประวัติการก่อตั้งถิ่นฐานอันยาวนานตั้งแต่อดีต กลุ่มคนที่อพยพเข้ามากลุ่มแรกๆ นั้น ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า เริ่มจากกลุ่ม พ่อน้อยผัด พ่ออุ้ยเบ็ง พ่อหนานวงศ์ บุญมาลา พ่อหนานปัญญา พ่อหลีเอียง ซึ่งหมู่บ้านก่อนหน้านั้นในสมัยก่อนเป็นพื้นที่ป่า ในระยะแรกๆ นั้นมีสมาชิกอยู่ประมาณ 10 หลังคาเรือน โดยมีตระกูลบุญมาลา เป็นผู้เข้ามาอยู่ตระกูลแรก ต่อจากนั้นจึงได้เกิดมีลูก

มีหลานสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ได้มีการจับจองพื้นที่ในการทำมาหากิน และสร้างที่อยู่อาศัยกันเอง ในอดีตที่ผ่านมาตระกูลบุญมาลาเป็นตระกูลที่มีอำนาจและเป็นผู้นำของหมู่บ้านมาโดยตลอด แต่ต่อมาลูกหลานของตระกูลได้เข้าไปทำงาน และประกอบอาชีพภายนอกชุมชน รวมถึงการแต่งงาน ย้ายถิ่นฐานออกไป จึงทำให้สายตระกูลบุญมาลาสิ้นสุดการเป็นผู้นำลง ในยุคสมัยพ่อกำนันนวล บุญมาลา แต่ทั้งนี้การสิ้นสุดการเป็นผู้นำดังกล่าวมิได้หมายความว่าสิ้นสุดสายเลือดของสายตระกูล บุญมาลา ก็หาไม่ หากแต่ยังคงมีสายตระกูลบุญมาลาอาศัยอยู่ในชุมชนอย่างมากมาย

2) ระบบครอบครัว

ระบบครอบครัวของชาวบ้านงาแมงจะเป็นระบบครอบครัวขยาย และระบบครอบครัวเดี่ยว คือ มีผู้ที่อยู่เป็นครอบครัวใหญ่ที่มี ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ และลูกหลาน ก็ยังมีอยู่ แต่ปัจจุบันเริ่มมีน้อย ส่วนมากจะเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ ผู้ที่แต่งงานจะแยกตัวไปอยู่ที่หมู่บ้านอื่นเป็นส่วนใหญ่หรือแยกไปตั้งครอบครัวใหม่อยู่ในบริเวณหมู่บ้านเดียวกันก็มี แต่จะมีระบบสายเครือญาติเข้ามาเชื่อมโยงระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนเอาไว้ โดยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือคนในสายครอบครัวหรือภายในชุมชนก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่จะอยู่กันแบบฉันทที่พี่น้องน้องมีอะไรก็จะช่วยเหลือกัน รวมถึงการเคารพในระบอบอาวุโสตามครรลองจารีตที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งปรากฏชัดในเรื่องของการขอขมาต่อกันหรือการรดน้ำดำหัวในประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

3) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายหญิง

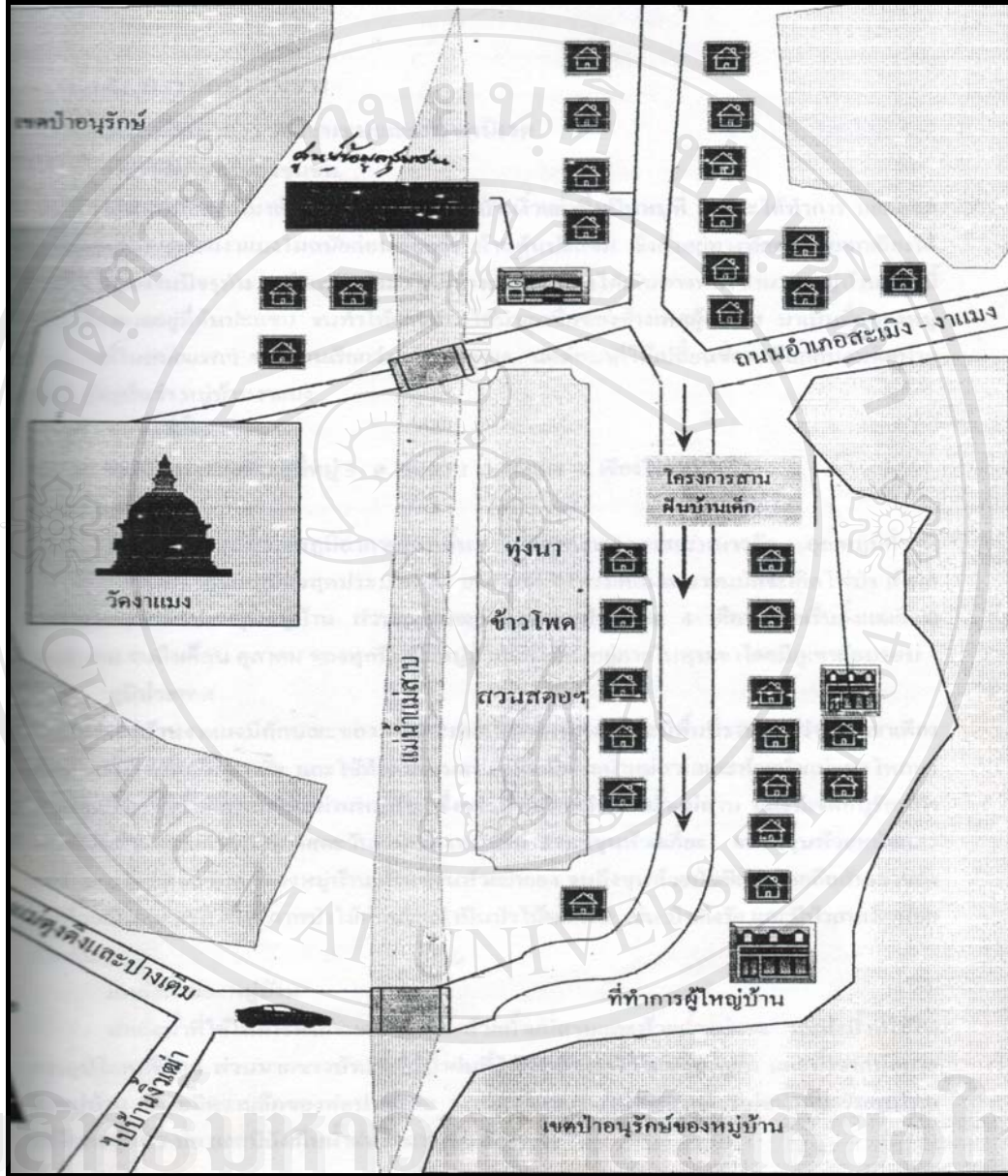
ในอดีตชาวบ้านงาแมงจะยกให้ฝ่ายชายเป็นผู้นำครอบครัวหรือเป็นใหญ่ในครอบครัวตามระบบอาวุโสครอบครัว (ปู่ย่า ตายาย พ่อ แม่ ลูก) กล่าวคือ ชุมชนที่นี้ยังถือว่าผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง (ทั้งนี้มิได้หมายถึงการกดขี่ทางเพศหากแต่เป็นการจำแนกตามบทบาทหน้าที่ทางสังคมของชุมชน : ผู้ศึกษา) โดยฝ่ายหญิงจะเป็นแม่บ้าน ดูแลเกี่ยวกับการบ้านการเรือน ส่วนผู้ชายจะออกไปทำงานนอกบ้าน แต่ในปัจจุบันชายและหญิงต่างต้องช่วยกันทำมาหากินเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และรายจ่ายที่สูงขึ้นทำให้ชายและหญิงเริ่มมีบทบาทหน้าที่การงานที่ไม่แตกต่างกัน รวมถึงการช่วยขยายการทำมาหากินด้วยพื้นที่ที่เปิดกว้างขึ้น เช่น การนำกระเทียมไปส่งลูกค้าจากต่างถิ่นไกลๆ หรือการนำสินค้าการเกษตรไปขายในเมือง เป็นต้น

4) การแต่งงาน

ชุมชนบ้านงาแมงจะมีประเพณีการแต่งงานที่มีลักษณะเฉพาะ คือ การแต่งงานของหนุ่มสาวจะไม่มีพิธีนิมนต์พระมาร่วมทำพิธีด้วยเลย เพราะถือว่าเป็นเรื่องของชาวบ้าน (แต่จะมีการไปขอฤกษ์ยามก่อนแต่งงาน และการไปให้พระผูกข้อมือให้พรหลังวันแต่งงานแทน) แต่จะมี

การทำอาหารแบบข้าวหม้อแกงหม้อไปถวายพระที่วัดแทน โดยมีการแต่งงานตามแบบประเพณี
พื้นบ้านล้านนาที่ต้องมีการเลี้ยงผี ไล่ผี แล้วจึงมีการแต่งงานตามจารีตธรรมเนียมที่ยึดถือสืบ
ต่อกันมา โดยชาวบ้านจะเรียกการแต่งงานอยู่ 2 ลักษณะ คือ การแต่งงานเข้าและการแต่งงานออก คือ
บางคู่ฝ่ายหญิงต้องออกไปอยู่บ้านฝ่ายชาย บางคู่ฝ่ายชายต้องเข้าไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง หรือบาง
กรณีก็จะแยกไปสร้างบ้านใหม่อีกหลังหนึ่ง ซึ่งอาจจะอยู่ในบริเวณบ้านของฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชาย
ก็ได้ หรืออาจย้ายไปอยู่ที่อื่นก็มีปรากฏ หลังจากแต่งงานเสร็จฝ่ายหญิงก็จะเปลี่ยนไปใช้นามสกุล
ตามสามี และสองครอบครัวก็จะถือว่ามีการเกี่ยวดองกันตามระบบเครือญาติอย่างถูกต้องตาม
ประเพณี ระบบนี้เองที่นำมาสู่การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงถึงกันทั้งหมด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

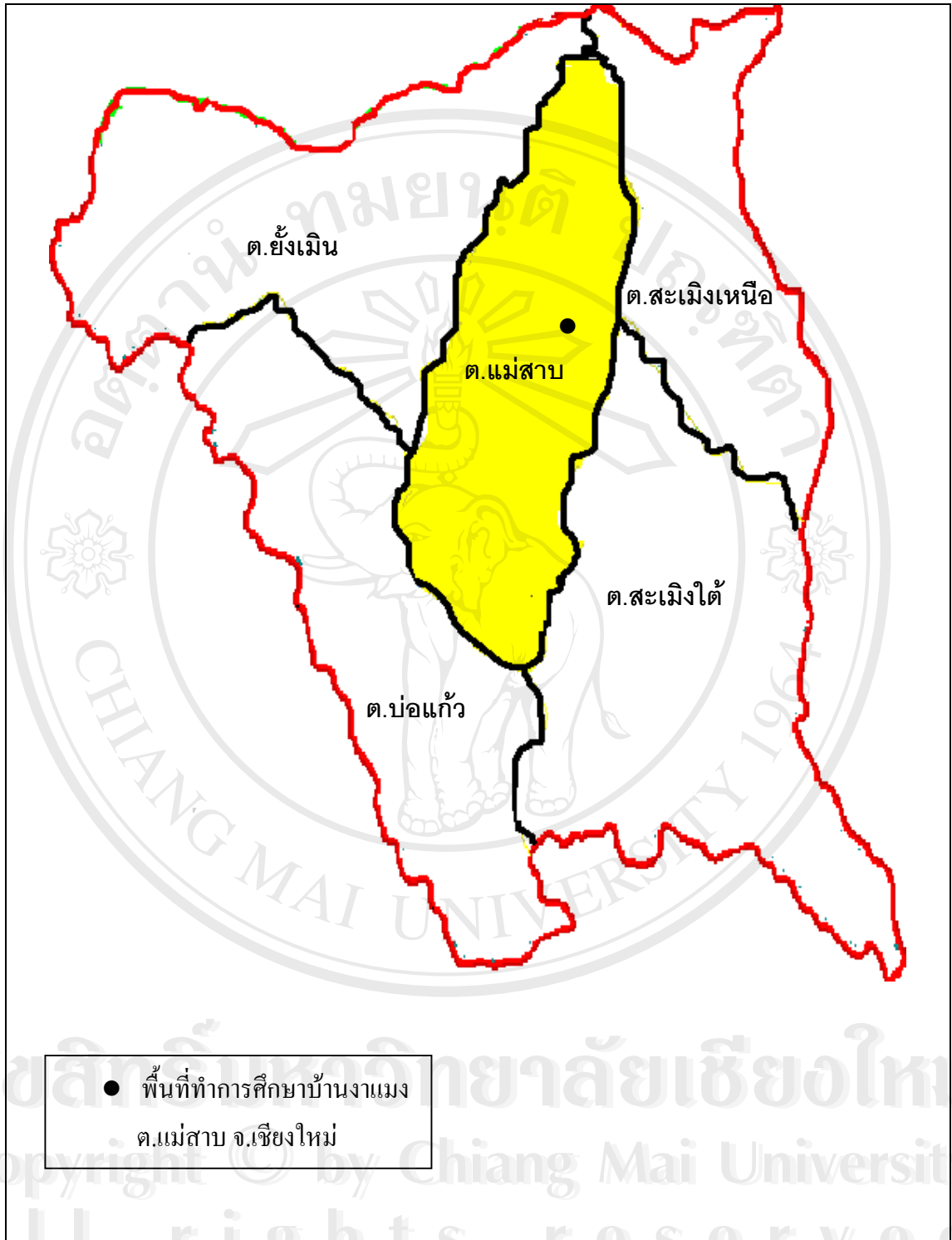
ภาพที่ 1 แผนผังแสดงที่ตั้งหมู่บ้านจางแมง

ลิขสิทธิ์สงวนสำหรับ Chiang Mai University
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงพื้นที่อำเภอสะเมิง

4.2 ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	81	60.4
หญิง	53	39.6
รวม	134	100.0
อายุ		
20 – 30 ปี	17	12.7
31 – 40 ปี	39	29.1
41 – 50 ปี	51	38.1
51 – 60 ปี	25	18.7
61 ปีขึ้นไป	2	1.5
รวม	134	100.0
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	39	29.1
ประถมศึกษาตอนต้น	81	60.4
มัธยมศึกษาตอนต้น	29	21.6
มัธยมศึกษาตอนปลาย	8	6.0
อนุปริญญา	1	0.7
ปริญญาตรี	1	0.7
อื่นๆ	4	3.0
รวม	134	100.0

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
ทำนา	39	24.2
ทำสวน พืชผัก	83	51.5
รับจ้างทั่วไป	7	4.4
หาของป่า	1	0.6
เลี้ยงสัตว์	6	3.7
ค้าขาย	6	3.7
ทำไร่	14	8.7
อื่นๆ	5	3.1
รวม	161	100.0
รายได้		
ต่ำกว่า 1,000 บาท	27	20.1
1,001-2,000 บาท	59	44.0
2,001-3,000 บาท	41	30.6
3,001-4,000 บาท	4	3.0
4,001-5,000 บาท	1	0.7
5,001 บาทขึ้นไป	2	1.5
รวม	134	100.0

เพศ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงถึง ร้อยละ 60 (ดังตารางที่ 1) เนื่องจากเพศชายเป็นกลุ่มของหัวหน้าหรือผู้นำครอบครัว และเป็นผู้มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำกรเก็บข้อมูล และเพศหญิงร้อยละ 40 เนื่องจากในกรณีที่ผู้ชายออกไปทำงานนอกบ้านหรือเสียชีวิตแล้ว ซึ่งในชุมชนงาแมงส่วนใหญ่จะยังคงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมคือผู้ชายเป็นผู้นำและเป็นช้างเท้าหน้าของครอบครัวแม้ในปัจจุบันการทำมาหากินของครอบครัวจะเป็นในลักษณะช่วยเหลือกันทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจที่ต้องช่วยเหลือกันมากขึ้น

อายุ ข้อมูลการกระจายของอายุแบ่งตามช่วงชั้นพบว่า อายุของกลุ่มตัวอย่างกระจายอยู่ในกลุ่มอายุ 30 – 50 ปี มากถึงร้อยละ 67 ดังตารางที่ 1 นอกนั้นกระจายอยู่ในกลุ่มอื่นๆ การที่

กลุ่มตัวอย่างมีอายุอยู่ในช่วง 30 – 50 ปี เป็นกลุ่มใหญ่ เพราะส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว และเป็นกลุ่มที่เป็นผู้นำครอบครัวซึ่งอาจเป็นชายหรือหญิงก็ได้

ระดับการศึกษา การกระจายของกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาในระดับต่างๆ พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 60 มีการศึกษาภาคบังคับในระดับประถมศึกษา มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 21 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาที่ไม่ได้รับการศึกษามีมากถึง ร้อยละ 29 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ที่ผ่านมากในกลุ่มนี้ไม่ได้รับการศึกษา เนื่องจากชุมชนงาแมงอยู่ห่างไกลตัวอำเภอสะเมิงเป็นระยะทางถึง 20 กิโลเมตรซึ่งในอดีตการเดินทางมีความยากลำบาก เด็กๆ ในสมัยนั้นจึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวให้ไปโรงเรียน ปัจจุบันประชากรกลุ่มนี้ก็ยังไม่มีโอกาสในการศึกษา เนื่องจากระบบการศึกษาจากระบบทางไกล หรือการศึกษา นอกโรงเรียน (กศน.)

อาชีพ จากตารางที่ 1 ส่วนใหญ่ชุมชนบ้านงาแมงประกอบอาชีพทำนาทำไร่ ร้อยละ 51 ซึ่งเป็นระบบการเกษตรหมุนเวียน รองลงมา คือ ทำนา ร้อยละ 24 และทำไร่ ร้อยละ 8

รายได้ จากผลการวิเคราะห์ พบว่า รายได้ต่อเดือนของชุมชนบ้านจะอยู่ระหว่าง 1,000 – 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 94 ซึ่งเป็นรายได้จากระบบการเกษตรแบบผสมผสาน

ตารางที่ 2 ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน

ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
1-5 ปี	6	4.5
6-10 ปี	1	0.7
11-15 ปี	14	10.4
16-20 ปี	33	24.6
20 ปีขึ้นไป	80	59.7
รวม	134	100.0

ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การวิเคราะห์ความยาวนานที่อาศัยอยู่ในชุมชนงาแมง เพื่อที่จะได้ทราบว่า หากเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนมายาวนาน ก็จะมีความรักและห่วงแหนท้องถิ่นและชุมชนที่อาศัยอยู่ จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่อาศัยในหมู่บ้านงาแมงในระยะเวลา 20 ปีขึ้นไป มีจำนวนถึงร้อยละ 60 ดังตารางที่ 2 นอกเหนือจากนั้นเป็นกลุ่มเพิ่งย้ายตามคู่สมรสซึ่งเป็นคนจากถิ่นอื่น

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการลาดตระเวนตรวจหาไฟฟ้า การลาดตระเวนป้องกัน การลักลอบเผาป่า การทำกิจกรรมประชาสัมพันธ์ และการเข้าร่วมอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟฟ้า ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการลาดตระเวนป้องกันการลักลอบเผาป่า เนื่องจากกิจกรรมนี้เป็นการดำเนินงานของหน่วยควบคุมไฟฟ้าในพื้นที่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบกระบวนการที่ซับซ้อนและยากแก่การปฏิบัติโดยชุมชนเอง ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ไฟฟ้าจะเป็นผู้ดำเนินกระบวนการดังกล่าว นอกจากนี้ ชาวบ้านบางส่วนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมควบคุมไฟฟ้า เป็นกลุ่มที่มารับจ้างชั่วคราวในหน่วยควบคุมไฟฟ้าในช่วงหน้าไฟ

จากข้อมูลตารางที่ 3 แสดงให้เห็นถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีระดับค่าเฉลี่ย (1.00 – 2.00) จากการศึกษา พบว่า กิจกรรมที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้ เช่น การทำแนวกันไฟ การทำความสะอาดแนวกันไฟ การร่วมคิดประชุมวางแผน การร่วมกิจกรรมกับเจ้าหน้าที่รัฐ และการร่วมประชุมประจำเดือนเรื่องการควบคุมไฟฟ้า ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่มีรูปแบบที่ซับซ้อนมากนัก ชุมชนสามารถปฏิบัติเข้าปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ได้ และเป็นกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนมีความสามัคคีร่วมแรง ร่วมใจกันปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

จากการสังเกตการมีส่วนร่วมในการควบคุมไฟฟ้าของชุมชนบ้านงาแมง พบว่า ประชาชนในพื้นที่บ้านงาแมงมีการควบคุมไฟฟ้าตามวิถีพื้นบ้านโดยอาศัยวิถีการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า ชุมชนที่ชาวบ้านยึดถือปฏิบัติร่วมกันมา เช่น การสร้างแนวกันไฟเพื่อป้องกันการลุกลามของไฟฟ้า เข้าสู่พื้นที่การเกษตรและที่อยู่อาศัย และเนื่องจากชาวบ้านใช้ระบบประปาภูเขา โดยใช้ท่อประปาผ่านพื้นที่ป่าที่ตึงน้ำมาจากห้วยน้ำแม่ชะและห้วยน้ำแม่สาบ ซึ่งมีต้นน้ำอยู่ในพื้นที่ป่า ดังนั้น ชาวบ้านจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการทำแนวกันไฟ เพื่อรักษาผลประโยชน์ในการใช้น้ำและพื้นที่ป่าของชุมชน

ตารางที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการควบคุมไฟฟ้า

การมีส่วนร่วมของประชาชน	Mean	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. กิจกรรมทำแนวกันไฟ	2.21	0.84	ปานกลาง
2. กิจกรรมทำความสะอาดแนวกันไฟ	1.67	1.15	ปานกลาง
3. การแจ้งเหตุไฟไหม้ป่า	1.61	1.11	ปานกลาง
4. ลาดตระเวนตรวจหาไฟป่า	0.93	1.14	น้อย
5. ลาดตระเวนป้องกันการลักลอบเผาป่า	0.91	1.12	น้อย
6. กิจกรรมประชาสัมพันธ์ป้องกันไฟป่า	1.29	1.17	น้อย
7. เข้าร่วมอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่า	1.10	1.18	น้อย
8. เข้าร่วมกิจกรรมควบคุมไฟป่าจากการชักชวนของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ประจำพื้นที่	1.66	1.10	ปานกลาง
9. ร่วมคิด ร่วมวางแผน เตรียมกิจกรรม ดำเนินกิจกรรม ประเมินผลกิจกรรม และร่วมรับผลประโยชน์	1.65	0.96	ปานกลาง
10. ร่วมประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านในหัวข้อเกี่ยวกับการควบคุมไฟป่า	2.23	0.99	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	1.94	0.83	ปานกลาง

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม

1. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟป่า

การเกิดไฟป่าที่ผ่านมามีมากขึ้นในป่าสงวนแห่งชาติ หรือในเขตป่าติดกับชุมชน และพื้นที่ทำกิน และส่วนใหญ่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบคือหน่วยงานของรัฐ เช่น หน่วยงานควบคุมไฟป่าในพื้นที่นั้นๆ แต่จากงานศึกษาที่ผ่านมา เช่น อนุกุล ศิริพันธ์ (2542) ศึกษาเรื่องการจัดการโบราณสถานและสิ่งแวดล้อมโดยรัฐและชุมชน : กรณีศึกษาคูเมืองและกำแพงเมืองในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า เนื่องจากบทบาทการจัดการอนุรักษ์เป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการ และหน่วยงานที่รับผิดชอบมีกำลังไม่เพียงพอที่จะเข้าไปควบคุมบริหารจัดการได้ทั้งหมด และชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการรับรู้เกี่ยวกับกฎหมายโบราณสถาน จึงไม่เห็นความ

สำคัญและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการบูรณะบำรุงและการดูแลรักษา และการไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนทำให้โบราณสถานถูกทำลายและเกิดความเสื่อมโทรมในที่สุด ดังนั้น ในการควบคุมไฟฟ้าจึงต้องให้ชาวบ้านในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการควบคุมไฟฟ้า และการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้า รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับโทษและประโยชน์ของไฟฟ้ากับชุมชน ดังงานศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบกว๊านพะเยาในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่สาธารณะของ สุกัญญา เรือนสอน (2543) พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนคือการรับรู้ข่าวสารและปัญหาอุปสรรค ซึ่งมีผลต่อการมีส่วนร่วมอย่างไม่มีเงื่อนไข และชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมเพราะมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตต่อบุคคลโดยตรง ทำให้เกิดความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการร่วมมือกับภาครัฐในการปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน และที่มาของความรู้ที่ชาวบ้านได้รับได้มาจากหลายทาง ดังนี้

1.1 ชาวบ้านงาแมงได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการควบคุมไฟฟ้าจากหน่วยงานของรัฐเป็นส่วนใหญ่โดยผ่านทางผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นตัวแทนชุมชนในการรับนโยบายจากภาครัฐ นอกเหนือจากความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟฟ้าที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม โดยมีพนักงานประชาสัมพันธ์ไฟฟ้าเข้าพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจเรื่องไฟฟ้ากับชาวบ้านเป็นประจำ เดือนละ 1 ครั้ง และในช่วงเดือน มกราคม – เมษายนของทุกปี จะเข้าหมู่บ้านเดือนละ 2 – 3 ครั้ง โดยมีการร่วมกิจกรรมทำแนวกันไฟระหว่างเจ้าหน้าที่ไฟฟ้ากับชาวบ้าน เพราะเป็นช่วงหน้าแล้งซึ่งจะเกิดไฟป่าบ่อยครั้ง นอกจากนั้น หน่วยควบคุมไฟฟ้ายังได้ติดป้ายข้อความ หรือรูปภาพเพื่อรณรงค์การควบคุมไฟป่าตามถนนผ่านหมู่บ้านต่างๆ มีการอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่าโดยเชิญตัวแทนของหมู่บ้านต่างๆ หมู่บ้านละ 2 – 3 คนเข้าร่วมอบรมฯ เพื่อให้เกิดการขยายต่อความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟฟ้าให้คนในหมู่บ้านของตนเองเพิ่มขึ้น

1.2 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟฟ้าของชาวบ้านงาแมงมี 2 ด้าน คือ

1.2.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟฟ้า ในด้านที่เป็นประโยชน์ชาวบ้านงาแมงเห็นว่าไฟป่ามีประโยชน์ในการทำให้เกิดการโล่งเตียนเร็วขึ้น ร้อยละ 78 ดังตารางที่ 3 เพื่อลงมือเพาะปลูกพืชผลผลิตชนิดใหม่ ไฟปายังช่วยให้เห็นมีการเจริญเติบโตงอกเพิ่มขึ้น และยังช่วยในการล่าสัตว์ด้วย นอกจากประโยชน์ที่กล่าวข้างต้นไฟปายังมีประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ไฟป่าที่รุนแรงน้อยและมีได้เกิดซ้ำที่ทุกปีช่วยรักษาการเป็นสภาพป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และป่าสนไผ่ให้กลายเป็นป่าชนิดอื่น

2) ในป่าผลัดใบที่ชุ่มชื้น ไฟจะช่วยเตรียมพื้นที่ในการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ

3) ในป่าผลัดใบที่ซึ่งดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ไฟจะช่วยย่อยสลายซากพืชอย่างรวดเร็วจนช่วยให้การหมุนเวียนธาตุอาหารเร็วขึ้น ส่งผลให้ต้นไม้เจริญเติบโตดีขึ้น

4) ไฟเป็นเสมือนเครื่องมือทางวัฒนวิทยาที่ราคาถูกที่สุด ที่นำมาใช้ในการเตรียมพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่า และกำจัดวัชพืชในสวนป่าโดยวิธีการเผาตามกำหนด

5) ไฟที่มีความรุนแรงน้อยช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดิน

6) ไฟที่รุนแรงน้อยมีผลทำให้การแทรกซึมน้ำและการซาบซึ่มลงสู่ดินเพิ่มขึ้น

7) ไฟมีผลดีต่อสภาพถิ่นอาศัยของสัตว์ป่าผลัดใบ พืชหญ้า และป่าสน กล่าวคือ ไฟช่วยกำจัดเชื้อเพลิงทั้งเศษกิ่งไม้ ใบไม้ และอื่นๆ นอกจากนี้ไฟยังช่วยกำจัดโรค แมลง และปรสิต ที่เกาะดิน สัตว์ป่า

8) ไฟมีประโยชน์ในการจัดการแหล่งอาหารสำหรับสัตว์กินพืชในเขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าด้วยการควบคุมการเผาทุ่งหญ้า

1.2.2 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟป่าในด้านที่เป็นโทษ ชุมชนบ้านงาแมงเห็นว่าไฟป่าในปัจจุบันเกิดจากมนุษย์เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 99 (ดูตารางที่ 3 ประกอบ) และมักมีความรุนแรงทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและพืชผลทางการเกษตรที่เป็นอาชีพหลักของชุมชนงาแมง ซึ่งโทษของไฟป่าสรุปได้ดังนี้

1) ไฟป่าทำให้ต้นไม้ใหญ่เจริญเติบโตช้าลง

2) ไฟป่าทำให้ไม้วัยรุ่นเจริญเติบโตช้าและมีความหนาแน่นลดลง สำหรับไม้วัยรุ่นในป่าเต็งรังจะมีจำนวนชนิดพรรณไม้ลดลง และถูกไฟเผาตาย ส่วนไม้วัยรุ่นในป่าเบญจพรรณจะมีส่วนประกอบชนิดพันธุ์ไม้เปลี่ยนไป ส่วนไม้วัยรุ่นในป่าสนจะมีการเจริญเติบโตทางเส้นผ่าศูนย์กลางและความสูงลดลง

3) ไฟป่า ทำให้ลูกไม้และไม้พื้นล่างตาย และถ้าไฟไหม้ทุกๆ ปี ลูกไม้ไม่มีโอกาสเจริญเติบโตเป็นไม้ใหญ่ ส่งผลให้ลูกไม้มีจำนวนลดลง ส่วนพวกไม้เครือเถา และหญ้าจะมีปริมาณเพิ่มขึ้น

4) ไฟป่าจะทำให้รากไม้ที่อยู่ใกล้ระดับผิวดินตาย

5) ความสูญเสียเชิงเศรษฐกิจจากผลกระทบของไฟป่าต่อป่าธรรมชาติ และสวนป่าในแต่ละปีเสียหายเป็นมูลค่าหลายหมื่นล้านบาท

- 6) แร่ดินเหนียวจะถูกทำลาย ความชื้นในดินลดลง ปริมาณอินทรีย์วัตถุ จะลดลง ความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกของดินจะลดลง จะสูญเสียไปโดยการระเหิด ทำให้ดินแห้งแล้งจะเสื่อมทรามลง
- 7) ไฟป่ามีผลกระทบต่อน้ำท่าและตะกอน โดยไฟป่าทำให้ความสามารถ ในการซึมผ่านผิวดินลดลง ทำให้เกิดน้ำบ่อหน้าดินเพิ่มขึ้น การชะล้างพังทลายของดินเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ขึ้นกับความรุนแรงของไฟ ความหนักเบาของฝน และความลาดเทของพื้นที่
- 8) ไฟป่าทำให้น้ำท่าเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอัตราการหลากสูงสุด แต่ก็มี ช่วงเวลาที่ไหลสั้นกว่าเดิม ส่งผลให้น้ำท่ามีตะกอนและความขุ่นมากขึ้น
- 9) ไฟป่ายังส่งผลให้ธาตุอาหารพืชในดินถูกน้ำฝนชะล้างละลาย
- 10) โดยเฉพาะถ้าเกิดไฟรุนแรงและบ่อยครั้ง ซึ่งจะมีผลทำให้ธาตุอาหาร ที่แหล่งน้ำนิ่งและน้ำไหลเพิ่มปริมาณสูงขึ้นจนเกิดภาวะตื้นเขินและน้ำเน่าได้
- 11) ทำให้ดินและน้ำเสื่อมคุณภาพ
- 12) ควันไฟที่เกิดจากไฟป่าส่งผลทำให้อากาศมีอุณหภูมิสูงขึ้นบดบัง แสงอาทิตย์ ลดทัศนวิสัย ลดความสวยงามของภูมิประเทศ มีผลกระทบต่อพืชเศรษฐกิจ และ สุขภาพของมนุษย์
- 13) ผลกระทบโดยตรงต่อสัตว์ป่า คือ ไฟป่าทำให้สัตว์บาดเจ็บหรือถึง แก่ความตายได้ ส่วนผลโดยอ้อมต่อสัตว์ป่าคือไฟป่าทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยและปัจจัยที่จำเป็นต่อ การดำรงชีพของสัตว์ป่า เช่น แหล่งดินโป่ง ปลักโคลน แหล่งดินฝุ่น วัสดุสร้างรัง โพงงไม้ เป็นต้น

ตารางที่ 4 ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้า

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้า	ถูกต้อง		ไม่ถูกต้อง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ไฟฟ้า คือ ไฟที่เกิดจากสาเหตุใดก็ตามแล้ว ลุกลามโดยอิสระไม่มีการควบคุม	121	90.3	13	9.7
2. สาเหตุของไฟฟ้าส่วนใหญ่เกิดจากธรรมชาติ เกิดจากฟ้าผ่า อากาศร้อนมากๆ ต้นไม้ เสียดสีกันทำให้ไฟลุกลาม	59	44.0	75	56.0
3. สาเหตุของไฟฟ้าส่วนใหญ่เกิดจากมนุษย์ จุดเผาไร่เผาหญ้า เดินป่า	133	99.3	1	0.7
4. การที่ประชาชนเผาป่าเพื่อประโยชน์ต้องการ ให้เห็ดงอกเพิ่มขึ้น หญ้าระบัดเพื่อเลี้ยงสัตว์ หรือต้องการให้พื้นที่โล่งเตียนเร็วขึ้น	105	78.4	29	21.6
5. ไฟฟ้าก่อให้เกิดความเสียหายต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ถูก ทำลาย ไม้เล็กไม่สามารถเจริญเติบโตได้	133	99.3	1	0.7
6. ไฟฟ้าทำลายระบบนิเวศ (ถิ่นที่อยู่อาศัย) ทั้ง ของสัตว์และพืช เกิดความเสียหายมากมาย	131	97.8	3	2.2
7. ประชาชนในหมู่บ้าน สามารถช่วยป้องกัน ไฟฟ้าโดยให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของ รัฐควบคุม แจ่งเหตุ และช่วยกันดับไฟฟ้า ไม่ให้ลุกลาม	132	98.5	2	1.5
8. การทำแนวกันไฟช่วยป้องกันการลุกลามของ ไฟฟ้าได้ดี	134	100.0	-	-
9. ไฟฟ้าสามารถป้องกันได้ หากประชาชนใน พื้นที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ	133	99.3	1	0.7
10. ไฟฟ้าเกิดได้ตลอดทั้งปี	52	38.8	82	61.2

จากการศึกษา พบว่า ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟฟ้าเป็นอย่างดีจากที่ ได้ร่วมมือกับหน่วยงานควบคุมไฟฟ้าในกิจกรรมเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้า เช่น การทำแนวกันไฟ การดับไฟฟ้า และการอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟฟ้า ฯลฯ ดังงานศึกษาของ สันฐิตา กาญจนพันธุ์ (2540) ศึกษาโครงการทดลองความร่วมมือในการจัดการป่าระหว่างชุมชนกับรัฐ โดยมีวัดเป็นสื่อ กลางที่จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนมีอิทธิพลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมในการ จัดการป่า และรัฐควรลดบทบาทในการเป็นผู้นำลงมาเป็นผู้ให้คำแนะนำและสนับสนุน แต่หาก พลังชุมชนไม่เข้มแข็ง รัฐต้องเพิ่มบทบาทในการสนับสนุนมากขึ้น และพื้นที่ของหมู่บ้านงาแมง มักเกิดไฟฟ้าประจำทุกปี และชาวบ้านมีระบบการจัดการป่าชุมชนเป็นทุนเดิมมากก่อนแล้ว และมีการ ทำระบบเกษตรกรรมที่มีพื้นที่ติดกับป่า ซึ่งต้องมีการทำแนวกันไฟป้องกันมิให้ไฟเข้ามาลุกลาม พื้นที่ทำกินของตนเอง และพื้นที่การเกษตรเหล่านี้ไม่มีเอกสารสิทธิ์ครอบครองอย่างถูกต้อง แต่ ชาวบ้านรับรู้ตามประเพณีว่าเป็นที่ของใครบ้างในชุมชน ดังนั้น จึงมีการสร้างแนวกันไฟป้องกันไฟ ลามเข้าพื้นที่คนอื่นและพื้นที่ป่า และป้องกันไฟที่ลุกลามจากพื้นที่อื่นที่จะเข้ามาในเขตพื้นที่ของ ชุมชน และเป็นการป้องกันการถูกฟ้องร้องและค่าปรับสินไหมจากการทำไฟลุกลามเข้าไปในพื้นที่ ป่าและพื้นที่ของคนอื่น ซึ่งไฟฟ้าส่วนใหญ่เกิดจากการจุดเผาไร่ของชาวบ้านทั้งในหมู่บ้านและ ชาวบ้านในเขตหมู่บ้านใกล้เคียง แต่ส่วนใหญ่มักเกิดจากชาวบ้านหมู่บ้านอื่นที่อยู่พื้นที่ติดต่อกัน และไฟป่ามักทำลายพื้นที่การเกษตร เรือกสวน ไร่ นา เป็นต้น

ตารางที่ 5 ระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟฟ้า

ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้น้อย	2	1.5
ความรู้ปานกลาง	26	19.4
ความรู้มาก	106	79.1
รวม	134	100.0

จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้าเป็นอย่างดี มีจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 79 (ดังตารางที่ 5) เพราะว่าชุมชนประสบเหตุไฟฟ้าเป็นประจำทุกปี และไฟป่ามีผลต่อผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน และจากการประชาสัมพันธ์ ไฟฟ้าและการออกปฏิบัติการดับไฟฟ้าของหน่วยควบคุมไฟฟ้าของรัฐ ทำให้ชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้

เรื่องไฟฟ้าเป็นอย่างดี ในส่วนของจำนวนผู้มีความรู้ความเข้าใจน้อยเนื่องจากส่วนใหญ่มักเป็นผู้หญิงที่เป็นแม่บ้าน และผู้สูงอายุ ซึ่งไม่ค่อยได้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้า ส่วนระดับผู้มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลางคือ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาเล่าเรียนในตัวเมืองที่ไม่ค่อยได้อยู่ในชุมชน จึงไม่ค่อยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องไฟฟ้ามานัก และไม่ค่อยพบเห็นการเกิดไฟฟ้าด้วยตนเอง โดยมักจะได้ยินจากผู้ใหญ่ เช่น พ่อ หรือแม่เท่านั้น

2. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้า

ชุมชนบ้านงาแมงมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับไฟฟ้าจากผู้นำชุมชน เช่น พ่อหลวง หรือผู้นำครอบครัวที่เข้าร่วมอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟฟ้ายกกับหน่วยงานควบคุมไฟฟ้ามากที่สุดถึงร้อยละ 56 ดังตารางที่ 6 เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านงาแมงได้เข้าเป็นตัวแทนของชุมชนในการประสานงานระหว่างรัฐกับชุมชนในการควบคุมไฟฟ้า ดังนั้น จึงมีการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับไฟฟ้าเป็นประจำ เนื่องจากชุมชนมีการติดต่อประสานงานและใกล้ชิด และให้ความเชื่อถือพ่อหลวง ซึ่งเป็นตัวแทนหมู่บ้านในการเป็นคนประสานงาน แก่ไขอุปสรรค ตัวแทนชุมชนในการติดต่อประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ เช่น หน่วยควบคุมไฟฟ้าละเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาบ และสมาชิกในชุมชนบางส่วนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนได้เข้ารับจ้างเป็นเจ้าหน้าที่ดับไฟฟ้าจึงเป็นตัวแทนในการส่งต่อข้อมูลในการป้องกันไฟฟ้า เช่น บอกกล่าวการเผาไร่แก่เจ้าหน้าที่เพื่อจัดกำลังเข้าช่วยป้องกันการลุกลามของไฟจากการเผาไร่ ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการแจ้งข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับไฟฟ้าแก่ชุมชนและผ่านข้อมูลของชุมชนให้กับหน่วยงานของรัฐเพื่อป้องกันไฟฟ้า

ที่มาของการกระจายของข้อมูลข่าวสาร

เมื่อพิจารณาประเภทของแหล่งข้อมูลข่าวสารเรื่องไฟฟ้าที่กลุ่มประชาชนได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลเรื่องไฟฟ้า ซึ่งรวมถึงด้านการรณรงค์เพื่อป้องกันไฟฟ้าผ่านเครื่องมือที่ใช้ในการเผยแพร่ข่าวสารหรือการรณรงค์ป้องกันไฟฟ้าที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากสามารถทำได้รวดเร็ว มีความครอบคลุมทั่วถึง สามารถเข้าถึงชุมชน ทำให้ชุมชนได้รับรู้ถึงสาเหตุ ภัย และการป้องกันไฟฟ้า คือ ป้ายประกาศประชาสัมพันธ์ของทางราชการในหมู่บ้านมากที่สุดถึงร้อยละ 34 (ดูตารางที่ 5 ประกอบ) เพราะป้ายโฆษณาจะมีข้อความพร้อมรูปภาพแสดงให้เห็นชัดเจน ขณะเดินทางในชุมชน ซึ่งจะติดตามข้างถนน โดยหน่วยควบคุมไฟฟ้าพื้นที่ป่าละเมือง ในพระราชดำริ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่มาประชาสัมพันธ์แจกใบปลิว ติดป้ายรณรงค์ การอบรมความรู้เรื่องไฟฟ้า และการรณรงค์การป้องกันไฟฟ้า เป็นต้น โดยปฏิบัติเป็นประจำเดือนละ 1-2 ครั้ง และมีการเปลี่ยนป้ายรณรงค์ทุกปี

ซึ่งผู้ใหญ่บ้านงาแมงเป็นผู้ประสานงานชุมชนระหว่างหน่วยควบคุมไฟฟ้ากับประชาชนในพื้นที่บ้านงาแมง โดยเชื่อมโยงกับองค์กรผู้นำชุมชน เช่น พระครูสุวัฒน วรรณม ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดงาแมงเป็นผู้ส่งข่าวสาร โดยใช้วันสำคัญทางศาสนาที่ชุมชนไปทำวัดทำบุญรวมกันและแจ้งขอความร่วมมือในการป้องกันไฟฟ้ากับชุมชนในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้ากับประชาชน

ตารางที่ 6 การกระจายของข้อมูลข่าวสาร

การกระจายของข้อมูลข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
สื่อบุคคล		
เจ้าหน้าที่ป่าไม้ในพื้นที่	9	6.7
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	77	56.6
สมาชิกในครอบครัว	12	8.8
ผู้นำชุมชน	15	11.0
อาสาสมัครป้องกันไฟฟ้า	22	16.2
เพื่อนบ้าน	1	0.7
อื่นๆ	-	-
รวม	136	100.0
สื่อสารมวลชน		
วิทยุ	42	18.9
โทรทัศน์	47	21.1
หนังสือพิมพ์	10	4.5
ป้ายประชาสัมพันธ์ของทางราชการในหมู่บ้าน	76	34.0
เอกสารของทางราชการ ใบปลิว ป้ายรณรงค์	48	21.5
รวม	223	100.0

ตารางที่ 7 ความถี่ของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้า

ความถี่ของการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
ได้รับเป็นประจำ	72	53.7
บางครั้ง	55	41.0
นานๆครั้ง	7	5.2
รวม	134	100.0

ชุมชนบ้านงาแมงก้านัน/ผู้ใหญ่บ้านได้ติดต่อสื่อสารกับชุมชนอย่างใกล้ชิด เนื่องจาก ก้านัน/ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวแทนของชุมชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำมาถ่ายทอดสู่ชุมชนให้ทุกคนในชุมชนมีความเข้าใจและปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีการส่งต่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้รับจากทางเจ้าหน้าที่รัฐให้ชุมชนได้รับทราบเป็นประจำ ร้อยละ 53 อาทิเช่น การประชุมประจำเดือน โดยอาศัยเวทีการประชุมภายในชุมชนที่จัดขึ้นเดือนละ 1 ครั้ง และทางก้านัน/ผู้ใหญ่บ้านได้แจ้งข้อมูลข่าวสารผ่านหอกระจายข่าวของชุมชน และร้อยละ 41 เป็นกลุ่มแม่บ้านที่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้คอยรับข่าวสารต่อจากผู้นำครัวเรือนที่เข้าประชุม และกลุ่มเยาวชนที่ไปศึกษาต่อในตัวเมืองไม่ค่อยได้อยู่อาศัยในชุมชน

ความสนใจและการให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสาร

ชุมชนบ้านงาแมงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรับฟังข้อมูลข่าวสารทั้งเกี่ยวกับไฟฟ้าและเรื่องอื่นๆ เป็นอย่างดี โดยจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ใหญ่บ้านเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะเป็นตัวแทนในการแจ้งข่าวแก่ชุมชน และอีกด้านหนึ่งคือชุมชนให้ความสำคัญกับปัญหาไฟฟ้าที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตโดยเฉพาะการประกอบอาชีพ และความเชื่อมั่นในตัวผู้นำชุมชนทั้งผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะพระครูสุวัฒน์ วรรณธรรม ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ และเชื่อฟัง ดังนั้น เมื่อมีการขอความร่วมมือใดๆ หรือการบอกกล่าวข้อมูลก็จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

ตารางที่ 8 ความสนใจและการให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้า

ความสนใจและการให้ความสำคัญ กับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ	จำนวน	ร้อยละ
- ให้ความสำคัญและสนใจติดตามข่าวสารมากที่สุด	128	95.5
- ให้ความสำคัญน้อย และไม่สนใจ	6	4.5
รวม	134	100.0

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ชุมชนได้รับจากสื่อบุคคลและสื่อสารมวลชน เป็นข้อมูลที่ชุมชนให้ความสำคัญและสนใจติดตามข่าวสารมากที่สุด ร้อยละ 95 (ดูตารางที่ 8 ประกอบ) เนื่องจากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมีความชัดเจนและง่ายต่อการที่ชุมชนจะปฏิบัติร่วมกัน และชาวบ้านเห็นว่าการรับรู้รับฟังข่าวสารเกี่ยวกับไฟฟ้ามีผลกระทบต่อตนเอง จึงให้ความสนใจและติดตาม รวมทั้งข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ ด้วย และสื่อจากบุคคลซึ่งได้แก่กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและไว้วางใจจากชุมชนให้มีบทบาทในการบริหารจัดการภายในชุมชน ซึ่งเมื่อชุมชนได้รับข่าวสารก็จะยอมรับฟังและพร้อมที่จะร่วมกันปฏิบัติ

3. การเข้าร่วมกิจกรรมควบคุมไฟฟ้า

การควบคุมไฟฟ้าที่ผ่านมาเป็นการดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ หน่วยงานควบคุมไฟฟ้าเพื่อที่จะป้องกันพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าต้นน้ำ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอื่นๆ ที่เป็นพื้นที่ป่าของรัฐ รวมทั้งการควบคุมการลุกลามของไฟฟ้าเข้าไปในหมู่บ้าน ชุมชนของราษฎรที่อาศัยติดแนวชายป่าต่างๆ

กิจกรรมการควบคุมไฟฟ้าตามที่หน่วยงานของรัฐดำเนินการ ประกอบด้วย กิจกรรมการทำแนวกันไฟ การลาดตระเวนหาไฟฟ้า การป้องกันการลักลอบเผาป่า การดับไฟฟ้า การอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟฟ้าและกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยที่กิจกรรมเหล่านี้ หน่วยงานของรัฐบางครั้งมีกำลังคน เครื่องมือ และอื่นๆ ไม่เพียงพอ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นกิจกรรมที่หน่วยควบคุมไฟฟ้าปฏิบัติเป็นประจำทุกปี โดยใช้อุปกรณ์และต่อมาได้ขอความร่วมมือกับผู้ใหญ่บ้านเพื่อเกณฑ์ชาวบ้านมาร่วมทำกิจกรรม โดยขอความร่วมมือในวันสำคัญของชุมชน มาทำกิจกรรมร่วมกัน

กิจกรรมการควบคุมไฟฟ้าที่หน่วยงานของรัฐดำเนินการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ประกอบด้วย

3.1) กิจกรรมทำแนวกันไฟและการทำความสะอาดแนวกันไฟ เป็นกิจกรรมที่หน่วยควบคุมไฟฟ้าได้ปฏิบัติเป็นประจำ โดยใช้เครื่องมืออุปกรณ์ไฟฟ้าทางเป็นแนวยาวตามแนวเขตป่าที่ติดกับหมู่บ้าน มีความกว้างประมาณ 4 เมตร เพื่อหยุดยั้งการลุกลามของไฟป่าไม่ให้เข้ามาในพื้นที่เกษตรกรรมและเขตหมู่บ้าน โดยจะทำกิจกรรมดังกล่าวในช่วงหน้าแล้งของทุกปี คือเดือนมกราคม - เมษายน และในการกิจกรรมทำความสะอาดแนวกันไฟ เป็นการถางและกวาดเศษไม้ ใบไม้ ที่มาทับถมแนวกันไฟ เมื่อได้ทำแนวกันไฟไว้แล้วประมาณ 1 เดือน และต่อมาได้ขอความร่วมมือกับผู้ใหญ่บ้านจัดสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมทำกิจกรรมด้วย เพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไฟฟ้า และเป็นการสร้างความร่วมแรงร่วมใจ ความสามัคคีของชาวบ้านในการทำกิจกรรม ซึ่งชุมชนบ้านงาแมงได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการทำกิจกรรมดังกล่าวเป็นอย่างดี

3.2) การแจ้งเหตุไฟป่า เป็นการขอความร่วมมือจากชุมชนบริเวณรอบๆ พื้นที่รับผิดชอบของหน่วยควบคุมไฟฟ้าในพื้นที่ป่าสงวน โดยขอให้ชุมชนช่วยแจ้งเหตุหากพบเห็นไฟป่าเกิดขึ้น เนื่องจากหน่วยไฟฟ้ามีกำลังคนไม่เพียงพอในการออกลาดตระเวนไฟป่า จึงมีการติดป้ายรณรงค์แจ้งเหตุและมีเบอร์โทรศัพท์ติดต่อหน่วยงานได้ทันที หรือบางกรณีชาวบ้านจะมาแจ้งเหตุไฟป่ากับเจ้าหน้าที่ที่หน่วยไฟฟ้าหากเดินทางผ่านและพบเห็นไฟป่าเกิดขึ้น

3.3) การลาดตระเวนตรวจหาไฟป่าและการป้องกันลักลอบเผาป่า กิจกรรมนี้เป็นการปฏิบัติงานของหน่วยงานควบคุมไฟฟ้า ซึ่งมีรูปแบบที่ซับซ้อนจากวิธีการแบ่งกำลังเจ้าหน้าที่ออกเดินลาดตระเวนประมาณชุดละ 5 - 7 นาย มีการผลัดเปลี่ยนกันตลอด 24 ชั่วโมง โดยเฉพาะในช่วงเดือนมกราคม-เมษายน ดังนั้น กิจกรรมดังกล่าวจึงยากแก่การขอความร่วมมือกับชาวบ้าน เพราะเป็นกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน รวมทั้งเป็นกิจกรรมที่เสี่ยงอันตรายทางหน่วยงานไฟฟ้าไม่มีงบประมาณในการจ้าง นอกจากนี้ชาวบ้านบางคนจะเข้ามาเป็นรับจ้างเป็นเจ้าหน้าที่ไฟฟ้าในช่วงเวลาดังกล่าว

3.4) การประชาสัมพันธ์ป้องกันไฟป่า กิจกรรมนี้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานไฟฟ้า โดยเจ้าหน้าที่ไฟฟ้าจะออกรณรงค์ประชาสัมพันธ์ป้องกันไฟป่าโดยการแจกเอกสาร พบปะ พูดคุย สร้างความคุ้นเคยกับชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือในการป้องกันไฟป่า กิจกรรมนี้เจ้าหน้าที่จะออกปฏิบัติเป็นประจำเดือนละ 1 ครั้ง และในช่วงหน้าไฟ คือเดือนมกราคม - เมษายน จะมีการออกประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูลไฟป่าเดือนละประมาณ 2 - 3 ครั้ง เพราะมีไฟป่าเกิดขึ้นบ่อยๆ บางครั้ง

ชาวบ้านจะแจ้งเหตุไฟฟ้าแก่เจ้าหน้าที่ในช่วงที่กำลังพบปะพูดคุยในช่วงออกประชาสัมพันธ ในบางกรณีเจ้าหน้าที่จะเข้าประชุมประจำเดือนกับชาวบ้านและพูดคุย เชิญชวนให้ร่วมกันป้องกันไฟฟ้าด้วย

3.5) การอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟฟ้า หน่วยงานควบคุมไฟฟ้าจะขอความร่วมมือกับผูู้ใหญ่บ้านของชุมชนเพื่อจัดตัวแทนชุมชนละ 2 – 3 คนเข้าร่วมอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟฟ้าและขยายต่อความรู้ที่ได้นำไปสู่สมาชิกในชุมชน เป็นกิจกรรมที่จัดโดยองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับหน่วยงานควบคุมไฟฟ้า เพื่ออบรมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องไฟฟ้า เช่น ความหมายและสาเหตุ ผลกระทบจากไฟฟ้า สถานการณ์ไฟฟ้าในปัจจุบัน รวมทั้งมีภาคปฏิบัติดับไฟฟ้าโดยใช้อุปกรณ์ดับไฟฟ้าจริง เป็นการเผาพื้นที่ป่าในบริเวณหนึ่งๆ ที่จัดเตรียมไว้พร้อมทำแนวกันไฟไว้แล้ว และให้ผู้เข้าอบรมฝึกดับไฟฟ้าจริง กิจกรรมนี้จะจัดอบรมเป็นช่วงๆ เช่น จัด 4 – 6 ครั้งต่อปี โดยชุมชนงาแมงจะให้ความร่วมมือในการเข้าอบรมเป็นอย่างดี

ตารางที่ 9 ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการควบคุมไฟฟ้า

ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยเข้าร่วม	16	11.9
เข้าร่วม 1-3 ครั้ง	102	76.1
เข้าร่วม 4-6 ครั้ง	15	11.2
เข้าร่วมมากกว่า 6 ครั้ง	1	0.7
รวม	134	100.0

ในการเข้าร่วมกิจกรรมควบคุมไฟฟ้า ส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรม 1 - 3 ครั้งต่อปี ร้อยละ 76 ดังตารางที่ 9 และเพศชายจะเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มีความเสี่ยงและมีอันตรายเพราะในการทำแนวกันไฟ การทำความสะอาดแนวกันไฟ ต้องทำในเขตแนวป่าตามทีลาดชัน หรือบางพื้นที่เป็นภูเขา และกิจกรรมอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟฟ้าเป็นกิจกรรมที่มักให้ผู้นำครอบครัวหรืออาจเป็นลูกชาย ลูกเขยซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชายมาเข้าร่วมอบรมเนื่องจากมีการอบรมภาคปฏิบัติการดับไฟฟ้าจริงซึ่งมีอันตรายเช่นกัน แต่มีเพศหญิงเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวบ้างกรณีที่ผู้นำครอบครัวไม่ว่างที่จะเข้าร่วมก็จะส่งตัวแทนผู้หญิงไปแทน

จากการเก็บข้อมูลการศึกษาคั้งนี้ ผู้หญิงเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม ซึ่งผู้หญิงจะเข้ามาร่วมกิจกรรมบางส่วนจนถึงไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเลย เนื่องจากบทบาทของผู้หญิงคือ การเป็นแม่บ้าน ทำไร่ ทำนา ทำสวน ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมการควบคุมไฟฟ้าส่วนใหญ่จะเป็นบทบาทหน้าที่ของเพศชายมากกว่าเพศหญิง และบางกิจกรรมเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยควบคุมไฟฟ้าซึ่งมีรูปแบบซับซ้อนจึงเป็นหน้าที่ของหน่วยควบคุมไฟฟ้าปฏิบัติเอง จากตารางที่ 8 และผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม 3 – 6 ครั้ง เป็นชาวบ้านที่เข้ารับจ้างเป็นพนักงานดับไฟฟ้าในช่วงหน้าไฟ (มกราคม - เมษายน) ส่วนผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่า 6 ครั้ง เป็นชาวบ้านงาแมงที่เป็นลูกจ้างหน่วยควบคุมไฟฟ้า ตามลำดับ

ตารางที่ 10 สาเหตุของการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการควบคุมไฟฟ้า

สาเหตุของการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการควบคุมไฟฟ้า	จำนวน	ร้อยละ
- เห็นว่าไฟป่านั้นมีผลเสียต่อป่าไม้และสัตว์ป่า	101	18.7
- เห็นประโยชน์และโทษของไฟฟ้า	25	75.4
- ต้องการร่วมมือกับรัฐในการปกป้องรักษาป่าไม้	8	6.0
รวม	134	100.0

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นถึงสาเหตุของการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการควบคุมไฟฟ้าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมเพราะเห็นว่าไฟป่านั้นมีผลเสียต่อป่าไม้และสัตว์ป่า คิดเป็นร้อยละ 75 จากการศึกษา พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมด้านการควบคุมไฟฟ้านั้นจะเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความรู้สึกรังเกียจและรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมและป่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต ต้องการที่จะรักษาไว้ให้ชนรุ่นหลัง ซึ่งผู้นำชุมชนจะเป็นแกนสำคัญในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม กลุ่มที่เห็นว่ไฟฟ้ามี่ทั้งประโยชน์และโทษ ร้อยละ 18 เป็นกลุ่มเยาวชนที่ได้รับการศึกษาและทราบถึงประโยชน์และโทษของไฟฟ้า และรองลงมาคือ กลุ่มที่ต้องการร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ ร้อยละ 6 เป็นกลุ่มที่เคยรับจ้างเป็นพนักงานไฟฟ้าของหน่วยงานราชการ

ประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมควบคุมไฟฟ้า

จากที่แต่เดิมกิจกรรมต่างๆ ในการควบคุมไฟฟ้าเป็นหน้าที่ของหน่วยควบคุมไฟฟ้าเพียงหน่วยเดียว จากนั้นได้ขยายความร่วมมือกับชุมชนเลือกกิจกรรมบางอย่างที่ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ไฟฟ้าได้ เพื่อสร้างความคุ้นเคย ความเข้าใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และความร่วมมือสามัคคีในชุมชนให้เกิดขึ้น ซึ่งชุมชนบ้านงาแมงได้ให้ความร่วมมือด้วยเป็นอย่างดี

ตารางที่ 11 ประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมการควบคุมไฟฟ้า

ประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมควบคุมไฟฟ้า	จำนวน	ร้อยละ
- ช่วยปกป้องรักษาทรัพย์สินจากไฟไหม้ให้อุดมสมบูรณ์	64	52.2
- ช่วยให้ชุมชนเข้าใจวิธีการป้องกันและควบคุมไฟฟ้า	53	47.8
- ทำให้ทราบถึงประโยชน์และโทษที่แท้จริงของไฟฟ้า	17	39.5
รวม	134	100.0

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมควบคุมไฟฟ้า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมควบคุมไฟฟ้า คือ ช่วยให้ชุมชนช่วยกันปกป้องรักษาทรัพย์สินจากไฟไหม้ให้อุดมสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 52 รองลงมา คือ ช่วยให้ชุมชนเข้าใจวิธีการป้องกันและควบคุมไฟฟ้า คิดเป็นร้อยละ 47 และทำให้ทราบถึงประโยชน์และโทษที่แท้จริงของไฟฟ้า คิดเป็นร้อยละ 39 ตามลำดับ จากการสังเกต พบว่าชาวบ้านมีการพึงพาการใช้ประโยชน์จากไฟฟ้าในการดำรงชีวิต เช่น เก็บเห็ด หน่อไม้ สมุนไพร ฯลฯ ซึ่งการรักษาป่าก็เหมือนการรักษาความมั่นคงในการดำรงชีวิต

ความรู้และความเข้าใจต่อกิจกรรมควบคุมไฟฟ้า

ในอดีตชุมชนบ้านงาแมงได้ใช้วิธีฟันบ้านในการควบคุมไฟฟ้า โดยใช้กิ่งไม้ หรืออุปกรณ์การเกษตร เช่น จอบ เสียม ในการหยุดยั้งการลุกลามของไฟฟ้า ซึ่งเป็นในกรณีที่เกิดไฟฟ้าไม่รุนแรงมากนัก อาจเป็นการเกิดไฟในขณะจุดไฟเผาไร่แล้วลุกลาม ต่อมาทางหน่วยงานควบคุมไฟฟ้าได้นำกิจกรรมควบคุมไฟฟ้า เช่น การทำแนวกันไฟมาให้ชาวบ้านเรียนรู้และปฏิบัติ ทำให้ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจในการหยุดยั้งไฟฟ้าในแบบที่เป็นวิธีการมากขึ้น จากการร่วมทำ

กิจกรรมและการได้เข้าอบรมและเรียนรู้เรื่องไฟฟ้า ทำให้ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจต่อกิจกรรมควบคุมไฟป่ามากขึ้น ในงานศึกษาเรื่องการให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่านและลำปาง ของ ชูเกียรติ ลิ้มสุวรรณ (อ้างใน พรเทพ ศิระวงศ์, 2544) พบว่า ประชาชนโดยทั่วไปมีความรู้พื้นฐานเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างดี ทำให้มีความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นค่อนข้างดี แสดงว่าถ้ากลุ่มผู้เก็บหาของป่าที่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการไฟป่าในระดับดีและมีความตระหนักในปัญหาของไฟป่า ย่อมส่งผลให้กลุ่มผู้เก็บหาของป่ามีการปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการจัดการไฟป่าอยู่ในระดับที่ดีเช่นกัน

ตารางที่ 12 ความรู้และความเข้าใจต่อกิจกรรมควบคุมไฟป่า

ความรู้และความเข้าใจต่อกิจกรรมควบคุมไฟป่า	จำนวน	ร้อยละ
- ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม มีการอบรมความรู้ก่อนทุกครั้ง	52	38.8
- มีความรู้บ้าง แต่กิจกรรมที่เสี่ยงอันตรายจะไม่เข้าร่วม	47	35.1
- ไม่มีความรู้ แต่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง	35	26.1
รวม	134	100.0

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจในการควบคุมไฟป่าต่อการเข้าร่วมกิจกรรมควบคุมไฟป่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งเกิดจากการได้รับการอบรมความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการควบคุมไฟป่า และสามารถนำไปปฏิบัติในการเข้าร่วมกิจกรรมได้ คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีความรู้บ้าง คิดเป็นร้อยละ 35 ซึ่งอาจจะเป็นความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการอบรมหรือความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานที่อยู่ในตัวบุคคล โดยจะเป็นความรู้เบื้องต้นในการควบคุมไฟป่าเท่านั้น ซึ่งอาจจะเป็นไฟป่าที่ไม่รุนแรงมากและสามารถควบคุมได้ด้วยตนเอง เช่น ใช้กิ่งไม้ดับไฟ หรืออุปกรณ์การเกษตรได้แก่ จอบ เสียม เข้ามาช่วยในการดับไฟ เป็นต้น แต่ในกรณีที่ไฟป่ามีความรุนแรงหรือมีความเสี่ยงอาจถึงชีวิต ชุมชนก็จะไม่เสี่ยงอันตรายที่จะเข้าไปร่วมกิจกรรม โดยชุมชนจะเป็นผู้แจ้งเหตุให้เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการหรือคอยสอดส่องดูแล ป้องกัน มิให้เกิดไฟป่าเท่านั้น และกลุ่มที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจแต่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง คิดเป็นร้อยละ 26 เนื่องจากผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟป่าจะเป็นผู้หญิง ซึ่งเป็นเพศที่ไม่ค่อยมีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่บทบาทจะอยู่ที่เพศชาย

ตารางที่ 13 กิจกรรมด้านควบคุมไฟฟ้าที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม

กิจกรรมด้านควบคุมไฟฟ้าที่เข้าร่วม	จำนวน	ร้อยละ
- ลาดตระเวนหาข่าวไฟฟ้า	14	4.9
- ทำแนวกันไฟ	122	42.7
- ช่วยป้องกันการลักลอบเผาป่า	32	11.2
- ช่วยดับไฟฟ้า	71	24.8
- ร่วมอบรมอาสาสมัคร	33	11.5
- เข้าร่วมกิจกรรมที่อาสาสมัครป้องกันไฟฟ้าต้องทำ	14	4.9
รวม	286	100

จากผลการวิเคราะห์ตารางที่ 13 พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนส่วนใหญ่ จะเป็นการทำแนวกันไฟมากที่สุดร้อยละ 42 ดังตาราง ซึ่งจะทำแนวกันไฟบริเวณเขตป่าติดหมู่บ้าน ซึ่งจะจัดทำปีละ 1 – 2 ครั้ง เพื่อป้องกันไฟป่าลุกลามเข้ามาในพื้นที่ทำกินและบริเวณพื้นที่ป่าและ กิจกรรมทำแนวกันไฟเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านสามารถเข้าร่วมได้ง่าย เนื่องจากสามารถใช้อุปกรณ์ทางการเกษตรของชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติกิจกรรม รวมถึงการดับไฟฟ้าจะเกิดในกรณี ที่เจ้าหน้าที่ควบคุมไฟฟ้าเข้าทำการดับไฟฟ้า และมีชาวบ้านกำลังอยู่ในเหตุการณ์ด้วยก็จะใช้ อุปกรณ์เท่าที่มี เช่น จอบ เสียม หรือกิ่งไม้ ช่วยทำการดับไฟป่ากับเจ้าหน้าที่ ซึ่งชาวบ้านจะพบเจอกับเหตุไฟป่าบ่อยครั้ง ส่วนในกรณีที่เป็นกิจกรรมการปฏิบัติงานของหน่วยงานควบคุมไฟฟ้า เช่น การลาดตระเวนหาไฟฟ้าและการร่วมกิจกรรมที่อาสาสมัครป้องกันไฟฟ้าต้องทำ ผลการวิเคราะห์ ตารางมีเปอร์เซ็นต์น้อยที่สุด คือ ร้อยละ 4 เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบเป็นทางการและมีความเสี่ยง จึงเป็นกิจกรรมของหน่วยงานควบคุมไฟฟ้าเท่านั้น ส่วนผลวิเคราะห์ตัวเลขที่ได้ จะเป็นกรณีที่มีชาวบ้านบางคนเข้ารับจ้างทำงานในช่วงฤดูแล้งหรือมีไฟฟ้าเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ส่วนกรณีกิจกรรมที่อาสาสมัครปฏิบัตินั้นชาวบ้านไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรม เพราะส่วนใหญ่มักเห็นว่าเป็นหน้าที่ของผู้ที่เป็นอาสาสมัคร เนื่องจากกิจกรรมส่วนใหญ่ที่เป็นกิจกรรมของอาสาสมัครมักเป็นการร่วมดับไฟฟ้า ซึ่งมีอันตรายและมีความเสี่ยง

ตารางที่ 14 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้มีหน้าที่ในการดับไฟฟ้า

ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้มีหน้าที่ในการดับไฟฟ้า	จำนวน	ร้อยละ
- ผู้ชาย อาสาสมัครป้องกันไฟฟ้า	11	8.2
- ทั้งผู้ชาย ผู้หญิง เยาวชน และอาสาสมัคร	107	79.9
- เจ้าหน้าที่ดับไฟฟ้าของรัฐ	16	11.9
รวม	134	100.0

ชุมชนบ้านงาแมงมีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจในเวลาที่ถูกนำชุมชนขอความร่วมมือในด้านต่างๆ โดยเฉพาะเป็นกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียหรือได้รับผลกระทบต่อตนเอง เช่น ไฟฟ้า ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นรายได้หลักของครอบครัว ดังนั้นชุมชนจึงเห็นว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะร่วมแรงร่วมใจกันป้องกันไฟฟ้า ผลวิเคราะห์ได้ร้อยละ 79 (ดังตารางที่ 14) เห็นว่าทั้งผู้ชาย ผู้หญิง เยาวชนและอาสาสมัครป้องกันไฟฟ้าควรร่วมกันป้องกันไฟฟ้าได้ แม้บางกิจกรรมอาจมีความเสี่ยงและมีอันตราย แต่หากจำเป็นผู้หญิงหรือเยาวชนบ้านงาแมงก็จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

จากการศึกษา พบว่า ชุมชนมีพื้นที่เกษตรกรรมอยู่ติดบริเวณพื้นที่ป่า และมีการพึ่งพาใช้ประโยชน์จากป่า การมาช่วยกันป้องกันไฟฟ้าเพื่อป้องกันผลกระทบจากไฟฟ้าต่อผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน และเป็นการร่วมแรงร่วมใจก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน นำไปสู่การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืนต่อไป ซึ่งการรักษาป่าไม่ใช่หน้าที่ของราชการฝ่ายเดียวแต่เป็นหน้าที่ของชาวบ้านด้วย หน่วยงานทุกหน่วยงานทุกองค์กรทุกกลุ่มต้องมีเจตนาดีมาช่วยกันทำให้ป่าไม่อยู่จนถึงลูกถึงหลานในอนาคต

ตารางที่ 15 การจัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ในการดับไฟฟ้า

การจัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ในการดับไฟฟ้า	จำนวน	ร้อยละ
- เจ้าหน้าที่ของรัฐอบรมให้	25	18.7
- ได้รับแจกอุปกรณ์ เครื่องมือ ในการดับไฟฟ้า	18	13.4
- จัดหามาเองเท่าที่พอจะหาได้ในหมู่บ้าน	72	53.7
- ไม่มีเครื่องมือ อุปกรณ์ใช้ในการดับไฟฟ้า แต่จะหากิ่งไม้ช่วยดับไฟ	19	14.2
รวม	134	100.0

ชุมชนบ้านงาแมงมักพบเห็นหรือประสบกับไฟป่าเป็นประจำและมักใช้อุปกรณ์การเกษตรหรือกิ่งไม้ ใบไม้ใช้ดับไฟเพื่อหยุดยั้งการลุกลาม โดยหน่วยงานควบคุมไฟป่าไม่ได้แจกอุปกรณ์ให้แก่ทุกหมู่บ้านได้เนื่องจากมีงบประมาณไม่เพียงพอ ดังนั้น ส่วนใหญ่ชาวบ้านจึงต้องหาอุปกรณ์ในการดับไฟป่ามาเองเท่าที่จะหาได้ ดังผลวิเคราะห์ถึงร้อยละ 53 ดังตารางที่ 15 แต่ในปัจจุบันมีนโยบายในการอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่าโดยให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจัดและให้หน่วยงานควบคุมไฟป่าเป็นวิทยากรอบรม และได้จัดงบประมาณเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ดับไฟป่าแจกให้ทุกหมู่บ้าน โดยนำไปไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน แต่ปัจจุบันยังแจกจ่ายมาไม่ถึงหมู่บ้านงาแมง

ความสามารถในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ดับไฟป่า

ชุมชนบ้านงาแมงส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับไฟป่า และได้เข้าร่วมดับไฟป่ากับเจ้าหน้าที่รัฐเป็นประจำ ดังนั้น จึงสามารถใช้อุปกรณ์เครื่องมือดับไฟป่าได้ แม้ว่าส่วนใหญ่จะใช้อุปกรณ์ทางการเกษตรช่วยดับอยู่แล้ว แต่ในบางกรณีที่เกิดไฟป่ารุนแรง จึงต้องใช้อุปกรณ์ดับไฟป่าโดยเฉพาะจึงจะช่วยแก้สถานการณ์ได้ เช่น เครื่องมือลาโค ซึ่งมีลักษณะคล้ายคราดและจอบในอันเดียวกัน มีความสะดวกในการได้อย่างรวดเร็วกว่าใช้เพียงจอบหรือเสียมธรรมดา และบางส่วนก็ได้เป็นตัวแทนชุมชนเข้าอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่า ซึ่งชุมชนบ้านงาแมงมีความสนใจในการเข้าร่วมปฏิบัติการเกี่ยวกับการควบคุมไฟป่า เนื่องจากมีผลกระทบต่อพื้นที่ทำกินของตนเอง และเห็นว่าไฟป่าในปัจจุบันก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าประโยชน์ จากประสบการณ์ที่ได้พบเห็นและการเกิดไฟป่าบ่อยครั้ง

ตารางที่ 16 ความสามารถในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการดับไฟป่า

ความสามารถในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ดับไฟป่า	จำนวน	ร้อยละ
- รู้จักและใช้อุปกรณ์ดับไฟป่าเป็น	99	73.9
- ไม่รู้จักและใช้อุปกรณ์ดับไฟป่าไม่เป็น	35	26.1
รวม	134	100.0

จากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ใช้อุปกรณ์ดับไฟป่าของรัฐเป็นเพราะเคยเข้าอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่า ถึงร้อยละ 73 (ดังตารางที่ 16) ซึ่งมีวิทยากรจากหน่วยควบคุมไฟป่ามาอบรม ซึ่งมีหัวข้อในการอบรม คือ ความหมายของไฟป่า ผลกระทบของไฟป่า ประโยชน์

และโทษของไฟฟ้า และวิธีดับไฟฟ้าโดยฝึกปฏิบัติจริงจากการใช้อุปกรณ์ดับไฟฟ้า ซึ่งส่วนใหญ่ผู้เข้าอบรมเป็นเพศชาย และกลุ่มคนที่ไม่รู้จักและใช้อุปกรณ์ดับไฟฟ้าไม่เป็น ร้อยละ 26 เนื่องจากเป็นกลุ่มของเยาวชนและกลุ่มแม่บ้านที่ไม่เคยเข้าอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟฟ้า และไม่ค่อยได้พบเห็นการเกิดไฟฟ้า โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่ไปศึกษาต่อในตัวจังหวัดหรือทำงานในถิ่นอื่นที่อยู่ห่างไกล

ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรม

ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรชุมชน เช่น วัดงาแมง มีบทบาทสำคัญในการชักนำให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมหรือการเข้าร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน ร้อยละ 39 (ดูตารางที่ 17) เนื่องจากผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่สืบตำแหน่งมาแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ชุมชนงาแมงมีความเชื่อในระบบอาวุโสและความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ซึ่งทำให้ง่ายต่อการชักนำสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรม และอยู่อาศัยในชุมชนมาเป็นระยะเวลายาวนาน ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านจึงมีความเคารพนับถือและไว้วางใจ เมื่อผู้นำขอความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ก็มักจะได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการดูแล รักษาทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนเอง

ตารางที่ 17 ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรม

ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
- เจ้าหน้าที่ของรัฐมาชักจูงและแนะนำ	53	18.9
- ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมาชักจูงและแนะนำ	111	39.5
- สมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้องมาชักจูงและแนะนำ	33	11.7
- กิจกรรมของหมู่บ้านที่ทุกคนต้องเข้าร่วม	84	29.9
รวม	281	100.0

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมในการควบคุมไฟฟ้า

การวิเคราะห์ค่า Chi – square เพื่อทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของปัจจัยระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับควบคุมไฟฟ้า ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมควบคุมไฟฟ้า

ตารางที่ 18 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนต่อการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า

ระยะเวลาที่อยู่ อาศัยในชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม			รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1 – 5 ปี	2 (1.49)	- -	4 (2.99)	6 (4.48)
6 – 10 ปี	- -	1 (0.75)	- -	1 (0.75)
11 – 15 ปี	5 (3.73)	3 (2.24)	6 (4.48)	14 (10.45)
16 – 20 ปี	12 (8.96)	9 (6.72)	12 (8.96)	33 (24.62)
ตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป	23 (17.16)	30 (23.39)	27 (20.15)	80 (59.70)
รวม	49 (36.56)	43 (32.10)	42 (31.34)	134 (100.00)

df = 2   p value = .448*

จากตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการควบคุมไฟฟ้าในระดับปานกลาง และมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน 20 ปีขึ้นไป และจากการทดสอบไคสแควร์ พบว่า ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการควบคุมไฟฟ้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากชุมชนบ้านงาแมงส่วนใหญ่อยู่อาศัยมานานกว่า 20 ปี หรือจากการสังเกตผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกของบ้านงาแมงในช่วง 5 – 10 ปี จากการย้ายตามคู่สมรส ก็เห็นความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้าเป็นอย่างดี หรือหากเป็นเพศหญิงที่ไม่ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมแต่จะช่วยในเรื่องการจัดหาอาหารมาสนับสนุนกิจกรรมนั้นๆ ตลอดมา

ตารางที่ 19 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้าต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า

ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟฟ้า	ระดับการมีส่วนร่วม			รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
มีความรู้ปานกลาง	-	4	4	8
	-	(2.98)	(2.98)	(5.97)
มีความรู้มาก	45	39	42	126
	(33.58)	(29.10)	(31.34)	(94.03)
รวม	42	43	49	134
	(31.34)	(32.10)	(36.56)	(100.00)
df = 2	p value = .140			

จากตารางที่ 19 แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการควบคุมไฟฟ้าในระดับมาก และเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟฟ้าในระดับมาก และจากการทดสอบไคสแควร์ พบว่า จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการศึกษาพบว่า จากวิถีชีวิตที่สัมพันธ์ใกล้ชิดอยู่กับป่า ทำให้ชุมชนได้มีโอกาสในการสังเกต ทดลอง และเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับประโยชน์และโทษของไฟฟ้า และจากการดำรงชีวิตของชุมชนที่ต้องพึ่งพาอาศัยป่าซึ่งเป็นแหล่งอาหาร สมุนไพร และแหล่งน้ำ ฯลฯ ดังนั้น ป่าคือแหล่งความมั่นคงของชีวิตของชุมชน รวมทั้งการที่หน่วยงานภาครัฐเข้ามาประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้าแก่ชุมชนก่อให้เกิดความเข้าใจถึงปัญหาของไฟฟ้าและร่วมกันแก้ไข โดยให้ความร่วมมือกับรัฐในการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ที่จะช่วยหยุดยั้งการเกิดไฟฟ้าและเป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนต่อไป

ตารางที่ 20 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ในการรับรู้ข่าวสารต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า

ความถี่ในการรับรู้ ข่าวสาร	ระดับการมีส่วนร่วม			รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
ได้รับประจำ	32 (23.88)	25 (18.65)	15 (11.19)	72 (53.73)
บางครั้ง	10 (7.46)	17 (12.68)	28 (20.89)	55 (41.05)
นาน ๆ ครั้ง	-	1 (0.75)	6 (4.47)	7 (5.22)
ไม่ได้รับเลย	-	-	-	-
รวม	42 (31.34)	43 (32.10)	49 (36.56)	134 (100.00)

df = 2   p value = 0.000

จากตารางที่ 20 แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการควบคุมไฟฟ้าในระดับมาก และประชาชนได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับไฟฟ้าและการควบคุมไฟฟ้าเป็นประจำ และจากการทดสอบไคสแควร์ พบว่า ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า เนื่องจากชุมชนงาแมงมีประสบการณ์ในการพบเจอกับไฟฟ้าบ่อยครั้ง และในอดีตชาวบ้านเองก็มีการเรียนรู้จากวิถีท้องถิ่นเกี่ยวกับไฟฟ้าว่ามีประโยชน์และโทษ โดยเฉพาะการทำให้เกิดเห็ด หน่อไม้ งอกเพิ่มขึ้นเพื่อเก็บกินเป็นอาหาร ซึ่งเป็นกรณีที่เกิดไฟฟ้าไม่รุนแรงและสามารถดับได้ด้วยการใช้เครื่องมือทางการเกษตรหรือกิ่งไม้มาตบไฟ และชาวบ้านมีการทำแนวกันไฟรอบพื้นที่การเกษตรเพื่อกันไฟลุกลามเข้าป่าและพื้นที่ไร่นาของคนอื่น และเมื่อทางราชการเข้ามาตั้งหน่วยงานควบคุมไฟฟ้าในพื้นที่ใกล้หมู่บ้าน และมีการประชาสัมพันธ์ อบรมความรู้ด้านไฟฟ้า รวมทั้งการรณรงค์ติดป้ายประกาศให้ชาวบ้านช่วยกันป้องกันและแจ้งเหตุ หากพบเห็นการเกิดไฟฟ้าหรือหากมีการเผาไร่ให้แจ้งเจ้าหน้าที่เข้าช่วยหากเกิดการลุกลาม โดยเฉพาะการทำแนวกันไฟรอบๆ พื้นที่หมู่บ้านที่ติดกับแนวเขตป่า โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าร่วมทำกิจกรรมกับชาวบ้านเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในวิธีทำแนวกันไฟมากขึ้น ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านทำแนวเฉพาะ

รอบๆ พื้นที่ทำกินและเป็นแนวกันไฟขนาดเล็ก แต่ต่อมาได้ทำแนวกันไฟที่กว้างขึ้น และทำรอบๆ พื้นที่ป่าที่ติดหมู่บ้าน จากกรณีที่ทางภาครัฐประกาศเขตป่าสงวน ป่าอนุรักษ์ ฯลฯ ทำให้ชาวบ้านมีพื้นที่การเกษตรอยู่ในเขตป่าสงวนของรัฐซึ่งผิดกฎหมาย และหากทำให้เกิดการลุกลามของไฟ ในขณะที่เผาไร่และลุกลามเข้าพื้นที่ป่าอนุรักษ์ถือว่ามีคามผิด และชุมชนก็มีกฎปฏิบัติร่วมกันว่า หากใครเผาไร่ต้องมีการป้องกันการลุกลาม และสร้างความเสียหายให้แก่พื้นที่คนอื่นที่อยู่ติดกัน นอกจากนี้ ชุมชนยังมีความรู้ความเข้าใจในโทษของไฟป่าจากการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานราชการเพิ่มขึ้นว่า ในปัจจุบันปัญหาไฟป่าที่เกิดขึ้นมักรุนแรงและลุกลามอย่างรวดเร็ว สร้างความเสียหายให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนมากกว่าจะเกิดประโยชน์ เพราะทรัพยากรป่าไม้มีจำนวนลดลงและอุณหภูมิที่ร้อนขึ้น ทำให้การลุกลามของไฟป่ามีความรุนแรงมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้น เมื่อมีการร่วมมือกันระหว่างรัฐและประชาชนในการทำกิจกรรมควบคุมไฟป่า จึงได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านอย่างดีเสมอมา

ตารางที่ 21 การหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมในการควบคุมไฟป่าต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟป่า

การเข้าร่วมกิจกรรม ในการควบคุมไฟป่า	ระดับการมีส่วนร่วม			รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
ไม่เคยเข้าร่วม	12 (8.95)	3 (2.23)	2 (1.49)	16 (11.94)
เข้าร่วม 1 – 3 ครั้ง	36 (26.86)	33 (24.62)	33 (24.62)	102 (76.12)
เข้าร่วม 4 – 6 ครั้ง	5 (3.73)	7 (5.22)	3 (2.23)	15 (11.19)
เข้าร่วมมากกว่า 6 ครั้ง	1 (0.75)	-	-	1 (0.75)
รวม	49 (36.56)	43 (32.10)	42 (31.34)	134 (100.00)

df = 2

p value = .017

จากตารางที่ 21 แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการควบคุมไฟฟ้าในระดับมาก และประชาชนจะเข้าร่วมกิจกรรมในการควบคุมไฟฟ้า 1 – 3 ครั้ง/ปี และจากการทดสอบไคสแควร์ พบว่า ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า เนื่องจากชุมชนบ้านงาแมงเผชิญกับปัญหาไฟฟ้าเป็นประจำบ่อยครั้งต่อปี และไฟป้ามักทำลายพื้นที่ทำกิน เช่น เรือกสวนไร่ นา ซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักของชุมชน ดังนั้น จึงมีความเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมไฟฟ้า แม้จะมีกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมทำแนวกันไฟ เช่น กลุ่มเพศหญิง ก็จะช่วยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง เช่น การทำอาหารและเครื่องดื่มให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved